

Finska Krigsbarn

MEDLEMSTIDNING FÖR RIKSFÖRBUNDET FINSKA KRIGSBARN

Årgång 16

<http://finskakrigsbarn.se>

Nr 3-4 2011

Han vittnar om Estlands svåra öde

Grova brott mot mänskligheten utfördes i kommunismens namn under Stalins välde. De baltiska länderna förlorade nästan en tredjedel av sin befolkning under andra världskriget.

Peep Varju är ett av de barn som deporterades från Estland till Sibirien med hela sin familj. Han var den ende av de sju som överlevde svälten och kan vittna om terrorn. Ett estniskt krigsbarn.

Han berättade sin historia vid en krigsbarnskonferens i Reading, England, för första gången utanför Estlands gränser.

Läs hans berättelse på

Sidorna 4-6.

Två estniska krigsbarn, Peep Varju och Mai Maddisson.

Foto: Kai Rosnell

Veteraners och krigsbarns trauman

Under titeln "En bro mellan generationer" arrangerades ett seminarium på Finlands ambasad. Det handlade om de trauman som veteranerna bär med sig, och de plågsamma minnen som krigsbarnen kan ha som ryggsäck genom livet.

– Man kan lära sig hantera dem och leva med dem, men de försvinner inte, sa psykoterapeuten **Barbara Mattsson** (bilden).

Även kvinnornas roll under och efter kriget behandlades.

– Kvinnorna svarade för stabiliteten, men efter kriget hade de ingen plats i den finska historieskrivningen längre. Upprättelsen kom inte förrän efter Sovjetunionens fall, sa **Tiina Kinnunen**, forskare om kvinnornas roll.

Sidorna 12-13.

Får vanvårdade krigsbarn
någon ersättning?

Sidorna 8-9.

Sändes till Finland
– ingen mötte henne

Sidorna 14-17.

Organisationsnummer 878001-7862

Från redaktionen

Minst fyra finska krigsbarn fanns med i Blå Hallen i Stockholms stadshus när Sverige officiellt bad om ursäkt för den vanvård och de övergrepp som de utsattes för i barndomen.

Vad gjorde de där? Var ceremonin alls avsedd för dem?

Om man ska tolka minister **Maria Larssons** svar på en direkt fråga (se sidan 8) så hade de inte där att göra. Det var enbart svenska "tvångsomhändertagna" barn som Vanvårds- och Upprättelseutredningen gällde. Egentligen.

Men Vanvårdsutredningen intervjuade ändå ett antal finska krigsbarn, kanske i strid med de formella direktiven. All heder åt ordföranden **Göran Johansson** som visat empati och medkänsla med *alla* grupper av vanvårdade, inte bara de svenska tvångsomhändertagna.

Nu fick de finska krigsbarnen i alla fall en ursäkt som kanske inte alls var avsedd för dem.

Osäkerheten om hur frågan om ekonomisk ersättning ska behandlas i utskott och riksdag sprider sig. Ministerns inställning är illavarslande.

Du kanske tycker att detta nummer av vår medlems-tidning innehåller för många sorgliga berättelser?

Ja, du har rätt.

Men syftet har varit att uppmärksamma den mörka sidan av krigsbarnshanteringen, att visa att vanvård och övergrepp faktiskt förekom – även i "Paradiset" Sverige. Vi gissar på något hundratal fall, men mörkertalet kan vara stort.

Många krigsbarn har aldrig berättat vad de fått utstå. Av hänsyn till de fosterföräldrar som inte levde upp till sitt ansvar, av hänsyn till deras barn, och av hänsyn till sina egna barn.

Riksförbundet har på olika sätt arbetat för att tillvarata de vanvårdade krigsbarnens rätt. Vi fortsätter att kämpa, "ända in i kaklet".

Detta dubbelnummer av tidningen är årets sista. Vi återkommer med nya krafter och nya berättelser i mars 2012.

Tack för er medverkan!

Kai Rosnell chefredaktör

I detta nummer:

	sidan
Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Peep Varju – en överlevare	4-6
Konferensen i Reading	5
Medborgarskapet gratis igen	6
Propagandan och de vuxnas ångest	7
Upprättelseceremonin	8-9
"Hon var kall som en vinterdag"	10
"Inlåst till rättorna"	11
Vem är Pirkko?	11
Seminarier "En bro mellan generationer"	12-13
Eilas livsberättelse	14-17
Ett krigsbarn som fick det bra	17
Hur Laila och Aili kom till Sverige	18
Nya böcker	19
Debatt, inlägg	20
FinnFest 2013 har något extra	21
Hans Dalborg hedersmedlem	22
Gäss till gästerna	22
Häls(n)ingar till Danmark	23
Nostalgisk återresa till Skåne	24

Utgivning

Nästa nummer av Finska Krigsbarn beräknas utkomma i början av mars 2012. Deadline 13 februari.

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 150 kr per år. Tidningen ingår i priset.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 100:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 14 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Länsi-Suomen Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.

Redaktionen:

Sinikka Ortmark Stymne, ansvarig utgivare, Hantverkarg. 75, 5 tr, 112 38 Stockholm. Tel 08-6528907. E.post: sinikka.stymne@bredband.net

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout), Kølängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009. E-post: kai.rosnell@comhem.se

Soini Andersson, Skyrupsg. 5, 282 32 Tyninge. Tel: 0451-59144. E-post: soini.andersson@telia.com

Irja Olsson, Näckrosstigen 7, 806 49 Gävle. Tel 026-167678. E-post: irja.olsson.gle@telia.com

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör. Tel: 0413-24236. E-post: tapani@rossi.se

Riksförbundets hemsida: finskakrigsbarn.se

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i december 2011.

Ordföranden har ordet

Kära krigsbarnssystrar och -bröder!

Vi har haft en skön och mild höst och har det fortfarande när jag skriver detta i slutet av november. Hösten har också gett nya pusselbitar till förståelsen för barnens situation i världen under andra världskriget och idag, krigsveteranernas och -invalidernas upplevelser och trauman i Finland och hur man har kunnat hjälpa dem.

Tredagars konferens på Universitetet i Reading i september var den fjärde om krigens barn. Tre dagar flöt snabbt med 37 intressanta föreläsningar för 70-80 åhörare. Ute stark vind och molnigt med tillfälliga regn-skurar. Inne intensivt om andra världskriget men också om dagens krig och barnens situation.

Professor **Andy Knapp** som öppnade konferensen tog upp *Konventionen om barns rättigheter* och speciellt artikel 9. Barn får inte separeras från föräldrarna mot deras vilja. Sverige har ju skrivit under konventionen, men ännu inte tagit beslut om att den ska bli lag men det ser ut att vara på gång.

Dr **Mai Maddissons** föredrag "*Nowhere to go and nowhere to stay*" gav oss inblickar i Estlands situation under andra världskriget. Hon var själv krigsbarn och levde i flyktingläger i Tyskland och Österrike. Som läkare har hon arbetat i områden där flyktingar efter andra världskriget levte och lärt sig mycket av dem.

Peep Varju var ett av de barn som transporterades från Estland till Sibirien. Det rann många tårar medan han berättade, bl.a. att 23 personer från hans by skickades till Sibirien. Av dem kom två barn och en vuxen tillbaka. Du kan läsa mera om detta på sidorna 4-5.

När jag lyssnade fördes mina tankar till Upprättelseutredningens betänkande som RFK har svarat på och till de numera mer än vuxna krigsbarn som hade vanvårdats i sin barndom. Framförallt har **Kai Rosnell** kämpat hårt för att även de drabbade finska krigsbarnen ska få ersättning för den vanvård de utsattes för.

På seminariet "*En bro mellan generationer*" den 17 november, som RFK hade glädjen att anordna tillsammans med krigsveteranerna och krigsinvaliderna i Sverige, på Finlands ambassad, var tre föreläsare engagerade från Finland, **Soile Tornberg**, **Tiina Kinnunen** och **Barbara Mattsson**. Tre teman, "De traumatiska upplevelserna från fronten", "Kvinnornas samhälleliga insatser och deras erfarenheter under kriget", och "Krigsbarnens trauma – finns det en läkningsprocess?"

Finlands ambassad (socialrådet **Timo A Tanninen**) bjöd generöst på lokalen, eftermiddagskaffet och minglet, vilket RFK tackar för. Även Lotta Svärd-stiftelsen och Kauniola Sjukhus AB har bidragit till seminariet. Salen på ambassaden var mer än fullsatt. Bland publiken fanns förutom krigsbarn, krigsveteraner och invalider även Finlandsfrivilliga. Nya pusselbitar föll på plats.

Jag läser nästan allt jag får tag i för att förstå vad som hände politiskt, medialt och individuellt under hela 1900-talet i Finland. Under senaste året har jag läst bl.a.

Krigsbarn, förhoppningar och verklighet, som kommer ut på svenska till våren. **Henrik Meinanders Finland 1944** läser jag numera vissa kapitel vid behov. Men det behövs även smalare böcker. **Elina Sanas "Luovutetut" (De överlämnade)**, har gett mig ytterligare en bild av kriget 1939-1945. Hon har forskat länge om vilka Finland överlämnade till Gestapo under krigsåren.

I finländsk historieskrivning blev kvinnorna bortglömda men de har skrivit skönlitteratur. **Eeva Kilpi**, **Eeva Joenpelto** och **Laila Hietamies** är kanske de mest kända i Sverige. Läs skönlitteratur och biografier! I dem hittar man finländsk kvinnohistoria.

Tiina Kinnunens föredrag väckte många tankar. Ja, den finska kvinnan gjorde verkligen sitt under krigsåren! När 75 procent av arbetskraften var i krigstjänst, gjorde kvinnorna jobbet. På landsbygden, i städerna och vid fronten. De var tvungna att använda sin kreativitet och fantasi för att få fram mat på bordet, sköta lantbruket, skörden och skogsbruket, göra kol och ammunition, sticka och sy, sylta och konservera. Alla efter sin förmåga. Så i nästan alla europeiska länder.

I Finland bildade krigsänkorna redan under kriget föreningar där de kunde prata med varandra. Efter kriget – då Lotta Svärd var tvungen att sluta sin verksamhet – träffades änkorna regelbundet för att bl.a. dela sina minnen och hjälpa varandra. Min mamma var mycket aktiv både hos krigsänkorna och krigsinvaliderna. Hon och många andra kvinnor fortsatte sitt arbete efter kriget, de hade fått tilltro till sin egen förmåga. Andra gick tillbaka till sin hemmafrutillvaro. Männen behövde extra mycket tid efter krigsupplevelserna. Idag finns inte så många kvinnor från den tiden kvar att uppvakta. De flesta har lämnat oss! Men vi ska vårda deras minne.

Önskar er alla en angenäm tid under årets mörkaste månader. Tänd ett ljus, ta en pläd och njut av böcker, TV-program och varandra. Se det ljusa i det mörka! Vi ses i medlemstidningen FINSKA KRIGSBARN nästa år. 2012 är jubileumsåret på riksplanet och i flera föreningar.

God Jul och Gott Nytt År!

Sinikka

Peep Varju (t h) med Sinikka Stymne och Pertti Kavén.

Peep Varju – en överlevare

– Jag är en av de få överlevande från deportationen till Sibirien. Jag vårdar mina minnen därför att jag är den ende i min familj på sju som överlevde svält.

Så börjar Peep Varju sin berättelse, som är en stilla och lågmäld anklagelse mot Sovjet-förtrycket i Estland och en påminnelse om ett av de grövsta brotten mot mänskligheten i kommunismens namn.

– Jag föddes 1936 i ett fritt och självständigt Estland. Min far hade en befattning inom polisen. Efter ryssarnas maktövertagande sommaren 1940 blev han avskedad.

Hästkärra, boskapsvagn

Familjen var inte beredd på det som hände 14 juni 1941.

– De kom tidigt på morgonen och hämtade oss. Vi fyra barn och de ägodelar som var tillåtna lastades på en hästkärra. Mor och far följde transporten till fots, och ryska beväpnade soldater eskorterade oss.

Peeps moster Vanda blev kvar och fortsatte att sköta familjens gård.

Orsaken till deportationen hänger samman med faderns arbete. Kanske det spelade in att han hade den estniska flaggan hängande bredvid den sovjetiska.

– Vid solnedgången hade vi kommit till en järnvägsstation där vi lastades över till boskapsvagnar.

Breven släpptes ut

Peep själv var bara fyra år och har bara vaga minnen av händelserna. Men hans mor skrev ner allt som hände och släppte ner breven vid sidan av järnvägsspåret där vänliga människor tog hand om dem och skickade till mostern.

Det var nio tåg med totalt 490 vagnar som var avdelade för transporter av ester till Sibirien.

– Jag såg min far för sista gången när han skildes från oss och fördes till en vagn för män. Vårt tåg, nummer 286, avgick från Johvi station före midnatt den 15:e juni och kom till Rakvere nästa morgon för att fler vagnar skulle kopplas till tåget. Vi stannade på ett sidospår till morgonen den 16:e juni. På morgonen den 17:e korsade vi den estnisk-ryska gränsen.

– Under resan skrevs det många

Peep Varju i samspråk med Mai Maddisson.

Foto: Kai Rosnell

brev som släpptes ned vid sidan av spåret. Runt spåren stod utblottade ester och samlade upp breven som kastats ut till ödets vindar. Breven innehöll ofta orden ”överallt utespår stod folk tysta och grät”.

Första dödsoffret

Järnvägsresan slutade i Novosibirsk på morgontimmarna den 1 juli.

– En kvinna i vår vagn, hustrun till den finske vicekonsuln, var så desperat att hon planerade att begå självmord och att ta sin son med i döden. Hennes treårige son dog men hennes liv räddades genom att hon avlägsnades från tåget. Den lille pojken var det första dödsoffret i de estniska vagnarna. Det finns inga dokument om denna tragedi, men händelsen har bekräftats av andra som var med på resan.

I Novosibirsk packades de 787 esterna ombord på pråmen Tilimov på floden Ob tillsammans med 1100 letter. Den 10 juli nådde man till Aipolovos.

– Under prämresan dog många barn av svält och sjukdom. Andra hade dött redan på tåget. En fyra månaders baby från Rakvere var bland dem, modern hade försökt lämna honom till mormor på stationen men en soldat hade brutalt kastat in honom i tåget igen.

Uttorkning

Förhållandena var omänskliga: kvävande sommarhetta, svält och uttork-

ning utan medicinsk hjälp samt smittsamma sjukdomar som dysenteri.

– Förgörandet av våra barn fortsatte under pråmfärden. I Aipolovos dog min tvåårige bror Pear. När vi nådde slutmålet hade minst tjugo barn dött. Döden fanns överallt.

Organiserat förtryck

Slutmålet var en liten fattig by, Medzevi Tsvor. Folket där svält. De hade varit välbeställda bönder på 30-talet men deporterats till den utvecklade tundra.

– Detsamma hände i Estland 1941 och 1949, massivt organiserat förtryck. Hårt arbetande bönder med sinne för utveckling greps, deras egendom beslagtogs. Den kommunistiska makten brydde sig inte om folket och dömde dem till svält.

Fälten, skogarna

De första månaderna tvingades esterna ut till arbete på fälten och i skogarna. De levde på minimala brödransoner. De bytte bort kläder och andra nödvändigheter som de tagit med sig mot mat för att deras barn inte skulle svälta ihjäl.

– Jag minns klart de första månaderna av svält, berättar Peep Varju. Mat fick vi när mor tagit med sig något av våra ägodelar. Jag minns att jag hade

Om krigstidens förlorade barndomar

"The Lost Childhoods Of War-time" var titeln på det seminarium som hölls i Reading i början av september. Ämnesområdet var nog det bredaste hittills när det gäller barn i krig.

Det handlade om allt från de 4 000 baskiska barnen som kom till England sommaren 1937 till nutidens barnsoldater i Sudan. Dessutom tidigare för oss ganska okända företeelser som fördrivningen av sudettyskarna från Prag 1945, de av japanerna fördrivna västerlänningarna i Malaysia under andra världskriget, och romernas situation i Storbritannien i dag.

Krigsbarnen i England och Finland var naturligtvis föremål för speciella studier. **Pertti Kavén** berättade om de politiska övervägandena i samband med barntransporterna till Sverige. **Pentti Andersson** redogjorde för sin undersökning som kom fram till slutsatsen att krigsbarnen var mer sårbara än icke-krigsbarn, **Ann Nehlin** berättade om Rädda Barnens ifrågasatta roll i hjälpaktioner, **Baard Borge** berättade om de norska nazikollaboratörernas barn och **Gonda Scheffel-Baars** för detsamma i Nederländerna.

Det som berörde auditoriet mest var emellertid **Peep Varjus** berättelse

om sin egen familjs öde i Estland och deportationen till Sibirien. Den visar vad vi länge hävdade: att Finland trots allt kom lindrigt undan kriget med Sovjet i jämförelse med Estland som ändå inte var i direkt krig med ryssarna. Vi kan föreställa oss vad som hade hänt finländarna om Sovjet verkligen hade invaderat landet.

Enligt en årsfärsbok "Bloodlands", "Den blodiga jorden", uppskattar historikern **Timothy Snyder**

att de baltiska länderna förlorade cirka en tredjedel av sin befolkning på grund av den sovjetiska terrorn, dödade, deporterade.

Man kan tänka sig scenariot i Finland vid en ockupation. Finlands befolkning hade decimerats med mer än en miljon.

Vi har för avsikt att återkomma till en del av de övriga ämnena i senare nummer av tidningen.

Kai Rosnell

Martin Parsons arrangerade krigsbarnskonferensen i Reading för sista gången, men det blir en fortsättning. Här med Julie Summers, en av de framträdande forskarna.

Foto: Kai Rosnell

"Barnhemmet blev min räddning"

inga andra kläder än en lång skjorta med de bara benen synliga under.

Bara en vuxen återvände

– Långt senare berättade en kvinna från grannkommunen, Olga Kuura, att under den långa tågresan hade mor oupphörligt stickat strumpor, sockor och vantar till oss. Fru Kuura hade rest i samma vagn och förlorat sin treåriga dotter och femåriga son under sin första månad i Sibirien. Hon var den enda vuxna från Palmse som överlevde. Hon återvände 1957. De andra som deporterades 1941 kom att begravas i den sibiriska jorden.

Peep Varjus andre bror Enn var något år äldre. Han dog av svält i Medzevi Tsvor.

– Som jag minns det dog han i november eller december 1941, dödsdatum registrerades inte.

– Vår situation var komplicerad för

mor var gravid när vi deporterades. Min lillebror Jaak-Andres föddes den 12 december 1941. Mor levde ytterligare sex veckor och dog den 30 januari 1942.

Mors famn kallnade

Peep Varju minns händelsen:

– Min syster och jag vaknade av att lillebror började skrika. Han låg i mors famn som hade kallnat och han frös.

– Jag minns inte hur vi klarade oss efter mors död. Senare fick jag veta att andra mödrar tog hand om de föräldralösa tills de sändes till ett barnhem.

Barnen sov på golvet i en koja tillsammans med andra familjer.

– På morgonen den 4 april 1942 hade min syster Ell fortfarande krafter kvar att sätta sig upp, så suckade hon en gång och föll ihop bakåt.

Hennes dödsdag är registrerad, men under fel namn. Ryssarna hade förvanskat de estniska namnen, därför förväxlades namnen på min syster och äldre bror.

Barnhem räddningen

– Min lillebror överlevde i fem månader och åtta dagar. Han dog den 20 maj 1942.

– Jag var ensam i flera veckor. Vid snösmältningen började prämtrafiken på floden Vasjugani igen. Föräldralösa barn samlades ihop och sändes till Aipolova barnhem. Jag minns resan väl. Av dokument funna i Sibirien vet jag att vi kom dit den 22 juni 1942. Vid sommarens slut sändes förskolebarnen till Togur barnhem där jag insjuknade i dysenteri.

– Så snart jag kom till barnhemmet

forts på nästa sida

Skrämmande statistik...

forts från föreg sida

ändrades mitt förnamn till ett ryskt. De ryska myndigheterna registrerade mig som avliden 14 april 1942. Det är möjligt att detta misstag skulle komma att skona mig från en andra deportation 25 mars 1949 när många av min grupp ungdomar arresterades, hamnade i fängelse och återvände till Sibirien för att fullborda de 20-åriga straffen som utdömdes för familjerna 1941.

Rysk uppfostran

Peep Varju förlorade sitt modersmål eftersom barnhemmet förbjöd andra språk än ryska. Men barnhemmen räddade många estniska barns liv: mödrarna kunde medvetet stjåla mat och ådra sig fängelsestraff varpå barnen togs till barnhem och på så sätt överlevde.

– Vi uppfostrades att bli en del av det ryska systemet utan minnen från vårt förflutna. Vår identitet glömdes. När jag återkom till Estland efter fem år var jag helt russifierad och måste lära mig mitt modersmål på nytt, berättar Peep Varju.

”Jag fick ett brev”

När kriget var slut 1945 lättade myndigheterna något på restriktionerna. Det blev tillåtet att ta emot brev.

– Jag blev mycket överraskad när jag en dag fick ett brev, jag trodde inte att det fanns någon som brydde sig om mig. Min moster hade sökt efter mig i årtal, hon hade hört att det nog fanns en son i livet. Så 1946 såg hon till att jag fick komma hem.

Faderns öde var länge okänt, men av en överlevare från läger nr 8 i Stupino fick Peep Varju veta. Fadern hade utsatts för svält och tortyr och dömts till döden men kollapsade under arbete i skogarna och dog i december 1941.

Ett folkmord

Överlevare har berättat att 10-12 fångar dog varje dag. Kropparna förvarades i ett tält eller skjul tills en speciell styrka utförde begravningarna efter nyåret.

– Förvisningarna av estniska barn till Sibirien är både ett folkmord och ett krigsbrott som de kommunistiska myndigheterna försökt dölja, säger Peep Varju.

Han nämner siffror om deportationen i juni 1941:

Monumentet till minne av de estniska mödrarna påminner om sovjettiden.

Totalt 2 578 barn var med bland de nära 10 000 deporterade, 28 %.

Ungefär hälften av de deporterade överlevde inte.

Två tredjedelar av barnen under ett års ålder dog.

Hälften av barnen under två år dog.

720 barn under fem år deporterades, av dem dog 269.

Mödrarnas vända

– Jag vill tillägga att våra mödrars svältöd i Sibirien aldrig lämnar de överlevande någon sinnesro. Det är omöjligt att föreställa sig den vända som mödrarna kände mitt ibland sina döende barn. Modiga, ärliga, hårt arbetande mödrar som aldrig gavs ens ett hopp om att rädda sina barn.

– Den lokala militären ansåg att det inte var nödvändigt att ödsla ammunition mot dem...

– Det var kommunisternas varumärke och filosofi under 1941 och de följande deportationerna.

Nationell sorgedag

För att hedra minnet av mödrarna som offrade sina liv för sina barn har minnesföreningen Memento Tallinn Ühendus uppfört ett monument. Årligen genomförs en ceremoni den 14 juni i Tallinn för att minnas den första stora deportationen. Den dagen är en nationell sorgedag.

Peep Varju är en drivande kraft i föreningen.

Kai Rosnell

Äntligen! Medborgarskapet gratis igen!

Från den 1 september 2011 kan tidigare finska medborgare återfå sitt finska medborgarskap med ett enkelt anmälningsförfarande.

Det är samma möjlighet som infördes 2003 för en femårsperiod, fram till 1 juni 2008. Nu har den permanentats.

Glädjande nog får finska krigsbarn medborgarskapet gratis, utan den avgift på 240 Euro som andra får betala (även krigsveteraner är undantagna).

Detta var inte självklart. Vid FinnFest 2011 i San Diego i början av augusti hävdade **Ville Itälä** (tidigare inrikesminister och Europaparlamentariker) och **Paula Serenius**, Finland-Samfundet, att ”vi måste kämpa på nytt för att krigsbarn ska få det gratis”.

Detta innebär att den kamp vi fört ända sedan 2003 för att krigsbarnen skulle slippa avgiften har varit framgångsrik.

Däremot har myndigheterna inte inkluderat den lilla gruppen tidigare finska medborgare som adopterats till utlandet. De måste fortfarande betala 240 Euro om de vill återfå det finska medborgarskapet, trots att de mist det helt utan egen förskyllan. Det känns orättvist.

För att återfå medborgarskapet gratis måste man kunna bevisa att man varit krigsbarn (eller krigsveteran). En kopia på registerkortet räcker. Den detaljen hjälper vi gärna till med.

Kai Rosnell

Kom du till Sala?

Kom du som krigsbarn till Sala 1941 till 1945? Då kan just din färdlista finnas bland de listor jag har funnit i en kartong.

Vill du ha en kopia på den så skicka mig ett brev innehållande ett frankerat och adresserat kuvert samt en uppgift på vad du hette då och om du vet vilket datum du kom, så skickar jag en kopia av listan till dig.

Pirkko Ahlin, Engholmsgatan 28 A, 652 21 Karlstad.

Propagandan och de vuxnas ångest

Julie Summers talade i Reading om de vuxnas ångest när deras barn evakuerades. Propagandan övertygade de flesta föräldrar.

Summers har skrivit *"The Anguish of Elders"* och kommit fram till att 95 procent av mammorna i England trodde att deras barn var lyckliga. Omkring 50 procent av mammorna var olyckliga när barnen var borta. Barnens brev och dagböcker avslöjar, berättar Summers.

I Finland sade myndighetspersoner till mammorna att de borde skicka sina barn till Sverige, till trygghet, till matgrytorna och en tillvaro utan bombardemang. Klasskamraterna som hade varit i Sverige under vinterkriget berättade hur underbart allt hade varit i Sagolandet och tanken föddes, "jag vill också åka dit ...".

En modesak

Så småningom blev det en modesak. Hade grannens barn rest dit så kan mina också, tänkte många i Finland.

I Sverige fanns affischer, där man uppmanade familjer att ta emot finska barn. Man tog emot finlandsbarn av omtanke och vilja att hjälpa men även av andra orsaker. Tog prästen i byn ett finlandsbarn så kunde jag också ta en. Det blev en modesak även i Sverige.

Mellan sverigeföräldrarna och barnen kunde i de lyckliga fallen uppstå tycke och kärlek. Omtanke och överflöd betydde också mycket för barn som knappast hade något sådant i sitt hemland...

Tystnad och propaganda

Hur många finska mammor kunde tyda den tystnad som härskade i samhället om barnens situation i ett främmande land? Det var få som kände till censuren i riksdagen och inom press och radio som började tillämpas i januari 1942, av rädsla att kritiken som förekom innan dess skulle sära svenskarna.

Kritiska röster tystades ner. Censuren, både den yttre och inre, härskade. Finland skulle sköta sina goda relationer till Sverige, och visa tacksamhet som även de finska familjerna och barnen skulle visa fullt ut.

När jag läser krigstidens finska och svenska veckotidningar som kryllar av ord om hur lyckliga barnen var och hur

Engelsk och svensk krigsbarns-affisch under kriget.

deras ögon strålade i Sverige, mår jag dåligt. När jag tittar på de journalfilmer som gjordes under kriget ser jag barn som är alldeles förtvivalade. Några affischer i Finland känner jag inte till, men man har knappast forskat i detta,

så det finns en del kvar att göra.

När jag tänker på min mamma så vet jag att hon inte i förväg hade hört någonting negativt om Sverigevistelsen. När jag tänker på hur hon, som nybliven änka, försökte övertyga myndigheterna att få mig hem och inga argument bet. Hon berättade att jag mätte dåligt i Sverige och behövde komma hem. Hon visade dem mina brev i vilka jag bad att få komma hem, att jag grät på kvällarna i min ensamhet...

Hon fick till svar: "Ni är en egoistisk mor. Ert barn har det bra där hon är". Hon var 32 år och kunde inte sätta hårt mot hårt och kräva sitt barn tillbaka.

När mamma vid 76 års ålder läste manuset till *"Du som haver barnen kär"* hade hon gråtit.

– Varför sa du inget... jag visste inte. Du skulle ha kunnat säga vad som helst till mig...

Jag svarade, att vi levde i en sådan kultur där man inte pratade om känslor. Vi saknade ord. Och vi fann ingen legitimitet i samhället som skulle ha bidragit till öppenhet om krigsbarnens och föräldrarnas villkor.

Idag skulle jag trösta henne och säga: Jag vet så mycket mera idag om sådant som inte ens du visste någonting om då.

Jag skickar ett stort tack till alla forskare som belyser situationen under och efter kriget! Speciellt till **Henrik Meinander** för hans "känslöklimat" och till **Pertti Kavén** för de politiska ställningstagandena som påverkade barnförflyttningarna utan föräldrars vetskap.

Sinikka Stymne

Tyringe Kurhotell

Med landets trevligaste personal

Tel 0451-577 70

www.tyringekurhotell

Kraftfull ursäkt på Upprättelseceremonin

Talet som riksdagens talman **Per Westerberg** framförde vid Upprättelseceremonin den 21 november var kraftfullt, helt i linje med vad Riksförbundet för Samhällets Styvbarn krävt i sitt remissvar, en oförbehållsam ursäkt på svenska statens vägnar för sitt misslyckande, och ett tack till alla de vanvårdade som haft modet att berätta så att missförhållandena kommit upp i ljuset.

Denna organisation var nöjd med ceremonin. Men ”de vanvårdade” är splittrade i flera organisationer, och åtminstone ”Vanvårdad och Bortglömd” var inte tillfreds, (delar av) styrelsen bojkottade ceremonin.

Denna hade krävt att SKL (sammanslutningen Sveriges Kommuner och Landsting) också skulle ta sitt ansvar för vanvården och liksom staten betala ersättning, ett krav som har tillbakavisats. Bojkotten var väl en protest mot att SKL:s ordförande **Anders Knappe** deltog och höll ett anförande. Han lovade bättring.

Under Per Westerbergs tal hördes en kraftig busvissling. Efter ceremonin stod en man utanför Stadshuset och talade i en högtalare. Han sågade allt som sagts inne under ceremonin, kallade det ”tomma ord”.

Barn- och äldreminister **Maria Larsson** utlovade ersättning till dem

”Du räknas inte hit”

Jag var tveksam när jag anmälde mig till Upprättelseceremonin. Var jag ”behörig”, som krigsbarn? Samma fråga vid utredningen om vanvård. Båda gångerna fick jag ”ja” till svar.

Så jag blev intervjuad i vanvårdsutredningen. Och jag åkte till ceremonin. Tänkte att det kanske ger något, någon bit av själen läker?

Talade med **Maria Larsson** efter ceremonin.

”Du omfattas inte av detta. Din mamma sände dig frivilligt till Sverige. Det är bara barn som var tvångsomhändertagna som räknas hit i fråga om ersättning”, var hennes svar.

Handlade inte utredningen om att staten brustit i tillsyn, som tillsynsmyndighet, inte om hur man hamnade på fosterhem eller barnhem?

Jag blev stum. Vad gjorde jag här?

Drottning Silvia hedrade ceremonin med sin närvaro, fr v Beatrice Ask, Maria Larsson, drottningen och t h Per Westerberg. Foto: Pontus Lundahl, Scanpix.

som ”utsatts för vanvård av allvarlig art”, men hon betonade ordet allvarlig på ett olycksbådande sätt, som om ribban skulle komma att sättas så högt som möjligt, för att kanske spara så mycket som möjligt på utgifterna?

– Det som särskilt har gripit tag i mig när jag läst berättelserna är att i denna utsatthet av våld, övergrepp, kränkningar fanns det ingen där som kramade och gav kärlek. Det fanns ingen som lyssnade. Och om några slutligen vågade berätta för en vuxen vad som hände, då blev man inte trodd, sa Maria Larsson.

Vad som inte sades under ceremonin

Min mamma sände inte sin tvåochtholvt-åring till Sverige för att bli fysiskt och psykiskt misshandlad. Hon litade på Sverige, att de skulle ta väl hand om det käraste hon hade.

Vem hade ansvaret? Lade Maria Larsson det på min mamma? Någon medkänsla visade hon inte.

Maria Larssons klumpighet sårade. Det får uppvägas av **Mark Levengoods** utstrålade godhet. Han glädde oss alla.

Min man frågade när jag kom hem: Vad gav det dig?

Jag vet faktiskt inte. Jag tror inte att tomma ord ger något. Kanske är det därför så viktigt med den ekonomiska ersättningen? Det kanske är den som läker? Något påtagligt bevis på att vi farit illa.

Anneli Löfqvist

var när nästa steg i processen mot full upprättelse tas, när ersättningarna kan börja betalas ut och hur det ska ske.

En av Samhällets Styvbarns grundare, **Krister Lumme**, har krävt att eventuell vanvård ska utredas även i Finland. Han har utlovats en undersökning av barnhem på Åland där han själv utsattes för övergrepp.

Nu har omsorgsminister **Maria Guzenina-Richardson** uttryckt en vilja att utreda missförhållanden även inom den finländska barn- och ungdomsvården.

Kai Rosnell

Är du drabbad?

Blev du utsatt för vanvård eller övergrepp – av ”allvarlig” art – under din tid som krigsbarn i fosterhem eller institution i Sverige?

Då kan det finnas möjlighet att få upprättelse och ersättning från staten på 250 000 kronor.

Vi rekommenderar dig att redan nu skriva ner dina erfarenheter, din historia, för att kunna övertyga den ”nämnd” som sedan ska pröva ditt fall. Ta fram eventuell stödbevisning.

Du kan ta kontakt med RFK, eller någon i denna tidnings redaktion, så kan du få hjälp med att föra din talan.

Redaktionen

Ännu ovisst om krigsbarn får ersättning

Hur blir det med möjligheten till ersättning för de finska krigsbarn som utsattes för vanvård eller övergrepp i svenska fosterhem och institutioner?

Svaret är: vi vet inte! Men vi hyser ett litet hopp.

Så här är läget den 25 november:

Upprättelseutredningen föreslog ersättning med 250 000 kr för sådana barn som utsatts för allvarlig vanvård eller grova övergrepp, men ansåg att finska krigsbarn inte skulle få någon ersättning eftersom de placerats genom "privata" organisationer.

Regeringen kom sedan med chockbeskedet att det inte skulle bli någon ersättning alls, med motivering att det vore omöjligt att få det rättvist.

Det blev ett ramaskri från de organisationer som företräder de "vanvårdade", och även från oppositionen, vilket fick till resultat en överenskommelse mellan regeringen och tre oppositionspartier om en undantagslag för att möjliggöra ersättning.

Så kom Vanvårdsutredningen med sitt slutbetänkande (29 september). Där har utredaren **Göran Johansson** ändrat sig från sin ståndpunkt i delbetänkandena. Han har läst RFK:s yttrande om Upprättelseutredningen och tagit till sig informationen.

Så här skriver han:

"De finska krigsbarnen var privat-placerade i formell mening, men den svenska staten var på ett mycket

aktivt sätt engagerad i placeringen av finska krigsbarn.

Av samma anledning som andra privatplacerade barn anser jag att de finska krigsbarn som utsatts för övergrepp och allvarlig försummelse i sina placeringar bör omfattas av Upprättelseutredningens olika förslag."

RFK har därefter på olika sätt arbetat för att krigsbarnen skall ges samma möjlighet till ersättning som svenska barn som drabbats av vanvård och övergrepp.

Nu förbereds ett lagförslag som ska föreläggas riksdagen, och sannolikt blir det också en remissrunda där RFK har möjlighet att yttra sig.

Denna procedur väntas inte bli klar förrän tidigast våren 2012.

Tanken är att det skall inrättas en nämnd med domstols befogenhet för att avgöra varje enskilt fall. Denna nämnd, som alltså inte är beslutad än, kan börja arbeta allra tidigast hösten 2012.

Problemet för de vanvårdade krigsbarnen är att de inte placerats med stöd av "de sociala myndigheterna" utan av *andra myndigheter* och organisationer som haft starka kopplingar till statsmakten. Det är enligt vår uppfattning en olycklig begränsning av direktiven till utredningarna som ligger bakom ställningstagandet.

Vi menar att om man vill utreda vanvården i Sverige så bör man utreda vanvård av *alla* barn, oavsett vilken

myndighet som ansvarat för deras utplacering. De som skrivit direktiven tänkte nog inte på att andra *myndigheter* kunde vara ansvariga.

En ytterligare komplikation är att man infört en ny begränsning som inte fanns i betänkandena: det ska gälla de barn som omhändertagits i "social dygnsvård". Vad menas med det?

Minister **Maria Larsson** är tydlig, liksom utredaren för Upprättelseutredningen **Kerstin Wigzell**, inne på linjen att enbart *tvångsvårdade* barn ska ingå. Nu är det inte dessa två som ska avgöra frågan, det blir riksdagen. Vi hoppas att Socialutskottet går på vår linje och därmed sannolikt även riksdagen.

De nämnder som ska avgöra om ersättning ska betalas får det inte lätt. De ska avgöra vad som ska betraktas som vanvård av *allvarlig* art. Den upprättelseceremoni som hölls i Stockholms stadshus 21 november var ett första steg i upprättelseprocessen. Riksdagens talman **Per Westerberg** bad om både ursäkt och förlåtelse för statens misslyckande.

– Den vanvård ni utsatts för är en skam för Sverige, sa han.

Det vore en skam för Sverige om man uteslöt det relativa fåtal finska krigsbarn som också drabbades av vanvård från möjligheten till ersättning (om man kan tala om "fåtal" när det kanske rör sig om några hundra fall av 80 000; ingen vet ju hur många de var. Själv känner jag till ett tjugotal fall).

Vem som helst som ansåg sig ha varit utsatt för vanvård kunde anmäla sig till ceremonin. Deltagande där är ingen garanti för att vederbörande får den fastställda summan 250 000 kr.

Lite matematik: Cirka 1300 "vanvårdade" bevistade ceremonin. Om alla får ersättning blir det 325 miljoner. Hur många av alla de vanvårdade är i livet i dag? Räcker 4 000? Det skulle bli en kostnad för staten på 1 000 miljoner, en miljard kronor!

100 finska krigsbarn skulle öka summan med 25 miljoner... En i det sammanhanget marginell summa?

Vi bevakar utvecklingen i denna för många krigsbarn mycket viktiga fråga. Hundra krigsbarn är många.

Kai Rosnell

"Social dygnsvård"

När länsstyrelserna beviljade vårdbidragskostnader till sådana barnhem för finska barn som godkändes av förste provinsialläkaren så var beslutet alltid formulerat så att bidrag lämnades med xx kronor per vård dag. När barnhemmet ansökte om bidraget skedde det med månadsvisa förteckningar över samtliga barn.

Barn som vistats på hemmet del av månad redovisades med exakt antal dagar. Social dygnsvård handlade det definitivt om.

Tuberkulosvården skedde dels på landstingens sanatorier, dels på särskilda avdelningar som t.ex. på Hässle-

by, Apelviken, Tjärnan, Rävlanda eller på Finska barnsanatoriet i Linköping i Östgötahjälpens regi. Många barnhem fungerade som konvalescenthem för finska barn, d.v.s. för något slags eftervård till sanatorie- eller sjukhusvistelse.

Fosterhemmen fick i regel ingen ersättning och man räknade inte vård dagar på samma sätt som när ersättningar utgick. Hjälpkommittén gjorde dock överslagsberäkningar över antalet vård dagar i fosterhem när man sammanfattade verksamheten i sina rapporter.

Tapani Rossi

”Fostermor var kall som en vinterdag”

Sirkka var en av deltagarna vid Upprättelseceremonin i Stockholms stadshus 21 november. Hon hade som fosterbarn och finskt krigsbarn hamnat i en familj i Småland med två vuxna söner. Hon hade följt med sina tvillingsystrar till den här familjen i mars 1946. Systrarna hade varit där tidigare.

Fosterfadern var barnavårdsman men visste inte hur fostermodern behandlade Sirkka och hennes två systrar när han inte var hemma.

– Vi bodde sju personer i ett rum och kök, fyra vuxna och tre barn. Min uppväxt där präglades av fattigdom trots att fosterföräldrarna fick barnbidrag för oss och dessutom en summa varje månad från företaget där min fosterfar arbetade, berättar Sirkka.

Företaget förmedlade finska krigsbarn till sina arbetare och betalade för dem.

– Fostermor var sträng, vi måste lyda henne i allt. Annars fick vi stryk. Minsta förseelse så blev det en hurring. Vi hade inte många tillfällen att tala med fosterfar om det, vi grät och tröstade varandra så gott vi kunde.

– En av sönerna roade sig med att ställa upp oss mot väggen och skjuta oss – på låtsas. Klart vi var rädda.

Sirkka fick arbeta från sommarlovets början till dess slut med att vända torv på torvmossarna, eller gallra rovor, samla ved i skogen. Allt för att dra in pengar till familjen. Hon utnyttjades som arbetskraft. Inte ett öre fick hon behålla själv.

Systrarna klarade sig någorlunda. Sirkka utsågs till hackkyckling av fostermamman.

– Så gott som alla i byn såg hur vi hade det, de talar om det än. Men eftersom fosterfar var barnavårdsman gick det inte att opponera sig. Denna fostran sänkte min självkänsla och mitt egenvärde, något som jag än i dag inte kunnat reparera, säger Sirkka.

På klassens efterlängtnade skidutflykt hade Sirkka inga skidor. Lärarinnan förbarmade sig över henne och köpte henne ett par skidor. De andra flickorna hade skidbyxor, Sirkka åkte i kjol och strumpor.

Konfirmationsklänningen kostade tio kronor i sylön.

– När jag lämnade fram pengarna brast jag i gråt. Sömmerskan frågade hur det var fatt. Jag svarade att fostermor hade sagt att det var den sista pengan som fanns och att jag måste avstå från skolresan som skolfröken

Sirkka på väg till Upprättelseceremonin. Foto: Kai Rosnell

hade ordnat till Stockholm för avgångsklassen.

Gissa min glädje och tacksamhet när sömmerskan efterskänkte sylönen.

Efter konfirmationen började Sirkka arbeta som hembiträde. Sista kontakten med fostermor var julen 1954.

– Jag och min syster var hembjudna till henne för att fira jul. Hon hade blivit änka. När vi kom dit stod huset mörkt och tomt. Grannen berättade att fostermor hade rest till en man hon hade träffat. Huset hade stått tomt och kallt i flera dagar. Ingen mat och ingen julglädje. Vi fick sova hos grannen den natten.

– Fostermor beskrevs som ”hård och kall som en vinterdag”. Min fosterfars sista ord till henne var: ”Var snäll mot Sirkka”. Han förstod att jag hade haft det svårt, men inte hur svårt.

Nu har Sirkka fått en ursäkt från svenska staten för att hennes barndom blev så svår – trots att hon hamnade hos en barnavårdsman.

– Det känns bra att de har lyssnat på oss, säger hon.

Kai Rosnell

Foto- och bildutställning öppnad i Eslöv

Projektet med avtäckning av en minnesplatta på Eslövs järnvägsstation den 10 juni, var en aktivitet som samordnades med nostalgiresan till Skåne med krigsbarn från Kajaani, Vasa, Åbo m.fl. orter. (Se sista sidan.)

Aktiviteten följs nu upp med en fotoutställning med finska krigsbarn som tema. Initiativet till utställningen togs av Eslöfs Museiförening som frågade mig om hjälp, eftersom man

förstått att jag har en ganska stor samling foton.

Samarbetet med en tidnings bildarkiv har gett mig tillgång till andra foton, som inte visats sedan 40-talet.

Invigning skedde den 26 november och uppåt 250 personer har besökt utställningen de första två dagarna.

Den pågår t.o.m. den 29 januari – en ganska väl tilltagen tid för ett evenemang som detta.

Tapani Rossi

Tor-Alf blev inlåst ”till råttorna”

Jag såg på TV att ni nu börjar rota i de gamla barnhemmens olyckliga barnavård.

Jag är född i Mariehamn den 4 nov. 1941. Jag skickades till Stockholm i november 1944, troligen med Hjälpkommitténs båt. Redan den 21 november blev jag inlagd på Isoleringsanstalten då man upptäckte att jag hade tuberkulos.

I december samma år blev jag flyttad till Karolinska sjukhuset i Stockholm. Enligt min läkarrapport upptäckte läkarna att jag var blind och jag blev opererad på båda ögonen och sedan flyttad till Norrtulls barnsjukhus 22 jan 1945.

Den 13 februari 1945 gick färden till Dalbobergens Barnsanatorium i Dals Rostock utanför Mellerud.

Där blev jag inte behandlad så bra framförallt av en sköterska som stängde in mig i en skrubb nästan varje gång jag vält något, eller ramlat.

Det visade sig att jag var nästan blind på båda ögonen och nyss lärt mig gå. Jag var en förskrämd liten pojke, och det blev ännu mera skrämmande nu när jag med lite syn kunde se lite av en omgivning jag aldrig sett förut.

Slagen och inlåst

Jag var sängvårdare. Detta skapade förtret särskilt hos en i personalen, en flicka som skulle bädda våra sängar. Hon slog mig gul och blå och satte in mig i en liten skrubb under en trappa, där jag skulle sitta på en mattulle i mörkret tills råttorna kom och åt upp mig, sa hon. Om jag sa ett ljud skulle jag få mera stryk.

När jag så satt där och det gick folk i trappan trodde jag att min sista stund var kommen och att råttorna var på väg.

Detta var hemsk tortyr för en liten pojke på 3 ½ år, och skedde många gånger i veckan. Behandlingen har sedan förföljt mig i mardrömmar, vilka gjort att jag vaknat med kallsvetten rinnande i alla dessa snart 70 år.

Eftersom det var just denna person som skulle klä på mig och bädda min säng, var det inte att undra på att jag kissade i sängen när hon kom in. Jag visste vad som väntade mig när

hon måste byta mina våta lakan.

En dag var det någon som såg att haspen låg på till städskrubben eller kanske hon hörde min gråt, och allt blev uppdagat. Man klädde av mig och såg alla blåmärken jag fått och så avslöjades personen som slagit mig och låst in mig i skrubben.

Det var många som dog där på sanatoriet av tuberkulos under de 1½ år jag var där.

Sköterskan fick sparken, på grått papper som man säger. Min fostermor berättade många år senare att flickan kom från vår granngård!

Ständigt mobbad

Jag blev alltså utslussad till en fostermor som hade haft många krigsbarn i korta perioder. Där skulle jag vara en tid innan jag skulle sändas tillbaka till Åland.

Men jag kom aldrig tillbaka. Mina föräldrar hade skilt sig och vårt hus på Åland hade bombats.

Jag blev som sjuåring efter 10-12 ögonoperationer satt i skola i Gesäters församling i Dalsland, två mil från Dals Ed. Där blev jag agad av en sadist till skollärare i alla år jag var under hans vingars skugga. Han hatade alla andra ”nationaliteter” än svenskar, sa han när jag blev inskriven.

Ett par gånger som vuxen har jag varit på skolträff, där alla kom ihåg mig som den där som blev slagen och mobbad och som kallades ”Glasögonormen”, med lärarens samtycke. Jag

blev slagen minst en gång om dagen av lärarens pekpinne som blev utbytt med jämna mellanrum, eftersom den knäcktes och därför blev kortare och gjorde mera ont för varje dag. Att jag fick urusla betyg de år jag var hans elev behöver jag inte gå närmare in på!

Läraren är död sedan många år, men hans foto hänger på hedersplatsen i skolan där skolträffarna är, så där kommer jag aldrig mera att sätta min fot!

Mardrömmarna

Under mitt vuxenliv har jag bott och arbetat i många länder, bl.a. i Danmark i 40 år. Jag flyttade till Sverige som pensionär 2003. Följande år blev jag återigen blind på ett öga och 2006 fick jag en hjärtinfarkt.

Jag har besökt Kroppefjäll som numera är vandrarhem/kurshotell för att se om jag kunde bli av med mardrömmarna. Nu i år var jag inne i huset där jag bodde som sjukt tbc-barn och såg skrubben. Efter en lång stund där har jag inte plågats mer av dessa hemiska drömmar!

Så nu lever jag ett stilla liv med min fru efter 35 års äktenskap och väntar på den dag jag blir totalt blind som min mor och en del av hennes bröder. Vi har en ärftlig ögonsjukdom som det inte finns någon bot för.

Denna berättelse kan kanske intressera någon. Möjligen hjälper det mig lite att efter så många år få berätta!

Tor-Alf Andersson, Orrefors

Vem är Pirkko?

Krigsbarnet **Pirkko**, den blonda flickan till vänster på fotot, född ca 1942, bodde hos en jägmästarfamilj vid Ölsboda herrgård fem km söder om Degerfors i Värmland.

Sommaren 1946 bodde Pirkko tillfälligt i prästgården i Svennevad i södra Närke hos **Ruben** och **Runhild Sandahl**. Vad hände sedan?

Vad hette hon mer? Ett efternamn behövs i det här fallet för att kunna spåra henne.

Vet du något så ta kontakt med redaktionen!
K.R.

Flickan till höger är Sisko Leena Koivisto, men vad heter den ljusa flickan mer än Pirkko?

Seminariet ”En bro mellan generationer”

Föredragshållarna Soile Tornberg, Tiina Kinnunen och Barbara Mattsson uppskattades av den talrika publiken.

”En bro mellan generationer” var titeln på ett seminarium på Finlands ambassad torsdag 17 november. Det handlade mycket om trauman, de trauman som krigsveteranerna ständigt bär med sig, och de trauman som krigsbarnen aldrig blir av med.

Hörsalen var fullsatt när försvarsattaché **Anders Gardberg** välkomnade oss cirka 120 personer, varav cirka 70 krigsbarn.

Soile Tornberg är rådgivare och sjuksköterska på Kauniola i Gran-

kulla (finska: Kauniainen), en anläggning för veteraners rehabilitering. Hon berättade om veteranernas situation.

– Ännu i dag betalar vi priset för vår självständighet trots att sista tåget av skadeståndet levererades i september 1952, sa hon.

– Veteranerna har också upplevt den tiden då samhällets uppskattning av dem var obetydlig. Delvis av det skälet ville många efter kriget dölja sin krigstjänstgöring och invaliditet. De var rädda för att det

skulle påverka deras möjligheter till försörjning i arbetslivet. De teg om sina upplevelser, de ville skydda sina anhöriga från sina trauman. De har sett hur deras kamrater dödats eller sårats och känner ofta skuld för att de själva klarat sig med livet i behåll. De bär sina psykiska ärr hela livet.

De samtalar mycket sinsemellan och då kan de prata om krigserfarenheterna som de inte gärna berättar för sjuksköterskorna.

Anita Casslemar (t v) och Barbara Mattsson hade en del att prata om.

Eila Damm, Raija Hermansson och Seija Lindqvist hade rest långt för att vara med.

Veteranerna och kvinnorna i fokus

forts från föregående sida

– Krigsupplevelserna glömmar man aldrig, och fortfarande plågas veteranerna av mardrömmar.

Soile Tornberg nämnde speciellt en man som väcktes varje morgon för att få sin insulinspruta. Han vaknade med ett ryck och ropade ”har kriget börjat?”

– Idag gläds veteranerna åt sina barnbarn och försöker ge dem det som de inte kunde ge sina egna barn.

Det finns ännu cirka 46 000 krigsveteraner vid liv i Finland, 8 000 av dem är krigsinvalida. Medelåldern är 88 år. Skaran krymper dagligen liksom statens stöd till veteranernas rehabilitering.

– Veterangenerationen känner tacksamhet och är nöjda med sina liv: ”Vi gjorde det som skulle göras,” säger de.

Vi har all anledning att tacka våra veteraner, och dem som offrade sina liv för landets självständighet, för att vi kom undan det fruktansvärda ödet som drabbade till exempel Estland (se artikeln om Peep Varju på sidorna 4-6).

Tiina Kinnunen vid universitetet i Joensuu har forskat speciellt om lottarörelsen i Finland men även om kvinnornas roll generellt under kriget.

– Med männen vid fronten och kvinnorna på hemmafronten var det de som svarade för stabiliteten. Det fanns ett beroendeförhållande, sa Tiina Kinnunen.

Hon påpekade att vinterkriget medförde en stark sammanhållning i Finland och delvis utplånade klassskillnaderna från inbördeskriget 1918. Vinterkriget var kort, 105 dagar, ett rent försvarskrig, ingen ransonering. Fortsättningskriget var också ett anfällskrig, och ransoneringarna gav upphov till svartabörshandel och osämja. Flyktingarna från Karelen skulle beredas plats i det övriga Finland och detta skapade konflikter och problem.

– Det har sagts att ”kvinnornas krig började när männens slutade”. Efter 1944 utslöts kvinnorna från krigshistorien, återupprättelsen kom efter Sovjets fall, efter 1989.

Marskalk Mannerheims åtgärd att utnämna de finska mödrarna till

”hjältar” med en inramad dagorder i varje kyrka stärkte kvinnorna.

Efter kriget och sedan lottarörelsen förbjöds hade kvinnorna ingen kanal för att komma till tals, att uttrycka sina känslor, sina trauman. Men, som moderatorn **Sinikka Stymne** nämnde, fanns föreningar för krigsänkor, och möjligheten att uppmärksamma dem i skönlitteraturen. Författare som **Eeva Kilpi**, **Eeva Joenpelto** och **Laila Hietamies** har bidragit i hög grad till denna litteratur.

– Kvinnorna var inte bara starka, de var också trötta och missnöjda, sa Tiina Kinnunen. Krigsänkorna fick en liten blygsam pension, men även detta sågs ofta med avund av andra kvinnor.

Barbara Mattsson, psykolog och terapeut i Helsingfors, själv krigsbarn, beskrev vad ett trauma är och vad det innebär: ett bestående sår i själen efter chockartade oväntade upplevelser.

– Krigsbarn tenderar att omedvetet upprepa sina trauman, till exempel av separation. De gör så att de själva blir övergivna igen, gång på gång, eller man överger sina barn, berättade Barbara Mattsson.

Finns det någon bot?

– Ett trauma försvinner aldrig, men

man kan lära sig att handskas med det. Det kan man göra genom att tala om det, analysera det, bli medveten om det. Krigsbarn har lätt att fastna i offerrollen, att tycka synd om sig själva.

Barbara Mattsson har som psykoterapeut inte haft några krigsbarn som sagt sig ha blivit utsatta för vanvård eller övergrepp, men hon vet att sådant förekom.

Seminariedeltagarna föreföll nöjda med dagen och lärdomarna.

– Det var en mycket givande dag! Tänkte innan att jag väl inte skulle få höra så mycket nytt efter att de senaste 20 åren sysslat med vårt förflutna. Men nog lärde jag mig, sa **Säde Ikonen**, som glädde sig åt att så många veteraner var med.

Bland dem var **Heikki Lirberg**, 91, bataljonsläkare under kriget.

– Veteranernas stresserfarenheter har gett sig tillkänna först under de senaste åren, analyserade han.

Seminarier arrangerades gemensamt av Krigsveteranernas och Krigsinvalidernas organisationer i Sverige, RFK och Finlands ambassad, med stöd av Lotta Svärd-stiftelsen i Finland.

Text och foto: Kai Rosnell

Gunilla Björkqvist genomför ett forskningsprojekt om krigsveteranernas trauman och har kört över 1 200 mil i Finland under tre års tid för att intervjua veteranerna. Här fick hon tillfälle att tala med Heikki Lirberg, en pigg veteran.

Arbetsgruppen för seminariet bestod av:

Timo A Tanninen och Anna Hoffman, Finlands Ambassad.
Juha Joki, Krigsinvalidernas Brödraförbunds Sverigedistrikt.
Marketta Kivisaari, Kirsti Pekari och Pirkko Sinkkonen, Finlands Krigsveteranförbunds Distrikt i Sverige.
Sinikka Stymne och Kai Rosnell, Riksförbundet Finska Krigsbarn.

Eilas livsberättelse: sorg och glädje

Jag **Eila Sinikka** och min tvillingbror **Vesa Antero** föddes den 27 juli 1937. Våra föräldrar **Hellin** och **Vilho Heiskanen** bodde i Kangaslampi, jag hade två äldre bröder **Matti**, född -30, och **Kauko**, född -33. Vi flyttade senare till ön Haapasaari utanför Varkaus.

Vi bodde i samma hus som morbror **Otto**, jag hade kusiner i min egen ålder, där upplevde jag skratt, lek, glädje, bastubad med eld och vatten. På ön växte mycket vilda blommor som jag plockade.

Morbror **Otto** stupade julafton 1939 och det blev stor sorg i hela familjen. Min pappa stupade den 3 aug. 1941 på Karelska näset.

Ingen slädtur

Då bestämdes att min tvillingbror och jag skulle till Sverige. Vi var fyra år gamla, och blev ivägskickade den 28 okt. Vi blev lurade, vi trodde att vi skulle ut på en slädtur, att det var något roligt som skulle hända. Min kusin **Lena** var ledsen för att hon inte fick följa med.

Vi for iväg till Varkaus station och då började flera barn gråta för att föräldrarna inte var med. Det var meningen att vi skulle vidare till Åbo samma dag. Det blev istället övernattnings på stationen.

Nästa dag for vi till Åbo och vidare med båt till Stockholm. Under resan fick jag öroninflammation och blev inlagd på sjukhus i Stockholm. Då blev Vesa och jag åtskilda. Efter detta åkte jag ensam vidare mot Skåne. I Bjärsjölagård fick jag stiga av och en tant tog emot mig och min lilla väska. Jag lyftes upp på en cykel. Tanten visade hur jag skulle hålla i henne för att inte ramla av.

Omena är äpple

Det var tjock dimma och man kunde knappt se någonting. Jag satt på cykeln och var ledsen. Vi kom fram till ett stort hus och in i ett stort kök. Jag blev uppställd på diskbänken och de klädde av mig ytterkläderna.

Flera vuxna och barn stod runt omkring och tittade på mig, sedan blev jag visad runt i rummen. På ett bord stod ett stort fat med äpplen, det första ordet jag sa var "omena". Jag fick en

Eila och Vesa Heiskanen.

egen liten säng i barnkammaren och i samma rum låg även mina fostersystrar **Marianne** och **Kersti**. Marianne var tio år och Kersti fem och ett halvt.

En dag cyklade vi fem kilometer, vi kom till ett stort hus. Jag blev jätteglad för där stod Vesa på trappan, det blev puss och kram och vi pratade finska. Vi satte oss under ett stort bord, vi lekte och pratade, jag kände mig lycklig och glad. Efter ett par timmar måste vi skiljas igen, den smärtan kan jag känna än idag.

Mycket stryk

Jag fungerade väldigt dåligt eftersom jag inte kunde språket och de förstod inte mig. Där fanns vattenklosett som jag aldrig tidigare hade använt, jag trodde jag skulle drunkna när de satte mig på toaletten. Jag var rädd för alla höga ljud, då kunde jag inte hålla urin och min mage blev dålig.

Jag bajsade och kissade på mig. På grund av det fick jag mycket stryk. Det var vinter och vi hade mycket kläder på oss, det var svårt att hinna in på toaletten.

Hörde inte hit

Det var mycket ångestkänslor och när jag väl hade lärt mig svenska sa de att jag inte tillhörde dem, att de inte var mina föräldrar och inte mina syskon. Jag stod väldigt ensam och skulle vara tacksam för allting.

På nätterna hade jag mardrömmar och jag drömde om äiti och mina bröder. Jag fick fina kläder men när kläderna blev trasiga var jag tvungen att nästan krypa fram till mamma och säga "snälla mamma, vill du laga mina kläder?" Jag hade i söndagsskolan fått lära mig att varje gång jag ljög fick jag en svart fläck i själen. Jag tyckte inte om mamma eftersom hon piskade mig, hon var hård. Alltså ljög jag varje gång jag sa att hon var snäll. Jag kände hur svart jag blev invärtes.

Inga kamrater

Kersti och jag lekte bra tillsammans men hon gick i skolan. Jag kände mig ensam och övergiven och fick fantisera för mig själv. Efter ett tag förstod jag att jag var hos en prästfamilj eftersom vi var i kyrkan ofta och pappa predikade.

Jag började i skolan och klarade den bra men några lekkamrater hade jag inte. Jag fick inte leka med statarbarnen. Marianne och Kerstis kamrater var lärarbarn, ibland fick jag hänga med dem men oftast var jag för liten.

Jag fick träffa min bror när vi båda hade glömt finskan. Han hade hamnat i en annan prästfamilj. Det var en stor glädje att få träffa honom men sen var det lika traumatiskt att lämna honom. Det var en blandning av glädje och sorg.

1945 kom freden och jag förstod

Eila: – Ingen mötte mig i Finland

inte vad det innebar. Våren 1946 på examensdagen hade de packat mina väskor och talade om att jag skulle resa hem till Finland, till äiti och min bror Kauko (min bror Matti hade dött).

Jag sattes ensam på ett tåg. Jag var nio år, inte visste jag var Stockholm eller Finland låg, allting var överkligt. Vi åkte båt från Stockholm till Åbo. Jag sattes på ett nytt tåg, fönsterplats, och varje gång som tåget stannade steg några barn av. Varje gång spanade jag efter äiti. Till sist skulle jag och några andra barn stiga av tåget och vi kom in i en stor stationsbyggnad i Helsingfors. Vi blev uppkallade en efter en och uppställda på ett bord. Då fick jag se en stor folkskara och jag letade efter äiti bland alla ansikten. Men där fanns ingen äiti.

Barnhem i stället

Vi som inte blev hämtade blev ställda åt sidan. Vi fick sen åka buss och kom till ett barnhem någonstans vid kusten. Hela den resan med förväntningar och besvikelsen över att ingen kom för att hämta mig var en stor sorg, ett trauma.

En glädjande sak på barnhemmet var att jag plötsligt upptäckte en ny sorts blomma i tallskogen ner mot havet. Det var alldeles fullt av vita små blommor som jag aldrig tidigare hade sett, det var skogsstjärnan. I Skar-tofta, där jag tidigare bodde, fanns det mängder av vilda blommor. Jag tror att glädjen av dessa blommor hjälpte mig att överleva hos präst-familjen. Jag minns också tydligt glittret från Vombsjön. Jag hade det där sjöglittret för min inre syn, från min tidiga barndom i Finland.

En snäll familj

En dag kom någon och hämtade mig från barnhemmet. Då hamnade jag hos familjen **Tähtinen** på Föreningsgatan i Helsingfors, de hade två söner 18 och 20 år gamla och en dotter **Eija** 13 år. Dagen efter ankomsten packades väskor och kassar och vi åkte till en ö. Där var vi hela sommaren. Jag plockade smultron och blåbär, jag fick lära mig att ro. Sen kom vardagen med skolan, en svensk flickskola där jag träffade några av barn-

hemsflickorna. Allting var överkligt, jag satt som i en glasbubbla och kunde inte ta in några kunskaper.

Familjen i Sverige hade sagt till mig, varje dag, att de inte var min familj, min familj i Finland skulle hämta mig. Inget av detta stämde, därför blev allting överkligt. Jag levde i ovisshet, ingen sa något om min framtid. Tähtinens var väldigt snälla och rara men jag fungerade inte, jag visste ingenting. De förstod att jag inte skulle klara livet där utan frågade om jag ville komma till Sverige igen.

Ensam till Sverige

1947, på våren, reste jag ensam till Sverige och där mötte prästens brors familj, jag fick bo i deras lägenhet i Stockholm några dagar. Sen flytta-des jag till mormor i Danderyd där jag stannade i ungefär en vecka.

Sen åkte jag tåg tillsammans med en prost och hans fru. Ingen talade om vart jag skulle ta vägen. Vi kom till Skåne och Eslöv, där vi bytte tåg. När vi kom till stationen i Skar-tofta ville jag stiga av. Men vi fortsatte till Bjärsjölagård och där ville jag absolut stiga av. Jag kände ju igen mig.

Bondgård

Det blev ingen avstigning, vi åkte vidare. Vid nästa hållplats såg jag min bror Vesa genom fönstret. Jag blev så glad, jag fick stiga av tåget och kramade om min tvillingbror och hans föräldrar. Vilken lycka!

Sen tog de mig i handen och vi gick fram till en svart bil. Jag fick

kliva in och Vesas mamma och pappa sade adjö. Vesa hade en cykel. Två främmande människor satt i bilen. De sa att Vesa skulle cykla efter bilen.

Vi kom fram till ett vitt långt hus, jag steg ur bilen och in i huset. Där luktade lagård vilket jag inte var van vid. Jag fick gå in i ett rum där jag serverades mat. I och med de ovana dofterna och chocken kunde jag inte äta något alls. Min bror kom men stannade bara en liten stund. Jag fick gå och lägga mig på en dagbädd. Då fick jag se en liten pojke som var omkring ett år gammal. Han låg i sin spjålsäng.

Gröt på skånska

Morgonen efter kom jag ut i köket, där satt drängar, söner, en äldre tant, jungfrun och den lilla pojken runt bordet. Hembiträdet frågade om jag ville ha GRÖT på bred skånska. Jag förstod inte och undrade vad GRÖT var. Då slog den äldste sonen näven i bordet så att tallrikar och koppar hoppade. Han sa ”Vet du inte vad GRÖT är, så ska du ingen mat ha”. Då visade hembiträdet mig vad det var för något och jag sa, ”Gröt, det äter jag varje dag” på finlandssvenska. Då hade denne man skrämt mig så hemskt att jag hade kissat i byxorna, jag fick magknip. Skräcken för den äldste sonen i huset varade hela min tid där. De två sönerna var i trettioårsåldern.

Efter en vecka skulle jag vara så tacksam för att lärarinnan tog emot mig i skolan. Jag gick i skolan i Alestad

Skolfoto från Helsingfors 1946. Eila längst upp till vänster.

Eila: Övergrepp från sönerna och drängen

forts från föreg sida

i en månad innan sommarlovet började. Sen kom vardagen.

Den lille pojken hette **Hans**, han var son till hembiträdet, honom skulle jag passa. Jag skulle hjälpa till med disk och allting annat. Jag mådde dåligt. Det fanns en gunga i en hängask. I den gungade jag så högt, så högt. Jag ville egentligen inte leva. Det spelade ingen roll om jag slog ihjäl mig.

På gården fanns det fina fullblodshästar. En natt tutade och tjöt det från tåget som passerade intill. På morgonen fick jag veta att en häst var död, påkörd av tåget. Det var en hemsk upplevelse. Den äldste sonen var väldigt hård mot hästarna.

Ensamhet

Jag skulle alltid hjälpa till med att torka disken och då låg de andra och sov, jag hade fortfarande dålig mage och fick diarré och var tvungen att gå ut på dasset. Detta inträffade ofta när jag skulle torka disk och en gång sa jag till att jag behövde gå ut. Den äldste sonen hörde det, han kom ut och drog ut mig från dasset och slog mig och sa att jag skulle hjälpa till. Jag hade byxorna nerdragna och hade inte hunnit torka mig. En av drängarna såg det och jag skämdes så fruktansvärt.

Jag låg och hackade och gallrade betor, jag hjälpte till med höbärgningen. Det var aldrig tillräckligt, jag hade ansvar för barnpassningen av lille Hans och varje gång han hade gjort något hyss fick jag pisk, det var aldrig någon som sa att jag var duktig. Jag såg skolkamrater som cyklade förbi, på väg till badet. Jag längtade efter att få vara tillsammans med kamrater. Jag satt ofta på gårdsgården och tittade över åkarna mot Kärrestorps kyrka, för där i prästgården bodde min bror. Jag satt för mig själv och grät och bad att han skulle komma och hämta mig.

”De var dumma”

Ofta fick jag cykla till kyrkogården, jag hade blommor från trädgården till familjens grav. Ibland kunde jag gå in och hälsa på min bror. Då sa jag ofta till honom att de var dumma mot mig där jag bodde men han förstod inte vad jag menade med ”dumma”.

Det dumma betydde att jag inte fick

vara ifred som flicka. Det började med tafsningar och ofredande. Jag ville säga till mor **Anna** men jag hade inga ord för det som försiggick. Hon tyckte att ”lite skoj får du väl tåla”.

Det fanns tillfällen då drängen kallade in mig i sitt krypin. Där var mörkt och han ville att jag skulle komma nära hans säng, då lyfte han på täcket och fick tag i mitt huvud och drog ner det mot något stort och hemskt. Han gnodde mitt ansikte ett bra tag mot sig och släppte mig sen. Han sa till mig att jag inte fick säga någonting till någon för då skulle han döda mig. Detta hände flera gånger. Jag fick inte heller vara ifred för sönerna i huset. Jag försökte gömma mig och hålla mig undan.

Som en mor

Anders, mor Annas äldste son, var lantmästare i Åsele. Han hade tre döttrar tillsammans med sin hustru, **Margareta**. De kom hem till gården en vecka på sommaren. Margareta var själv tvillingbarn.

Jag upplevde henne som en mor, hon såg mig, tog hand om mig och pratade med mig. Hon hade lite böcker med sig till mig. Jag kände mig så trygg under den veckan. Jag träffade henne två somrar och fick djupa känslor för henne.

En dag ringde telefonen och jag fick reda på att Margareta hade dött i barnsäng. Det var en stor, stor sorg. Då dog min mamma, då dog allt inom mig. Tänk att en människa under så kort tid kan ge så mycket kärlek och glädje.

Hela familjen, utom äldste sonen, åkte till Stockholm på begravning. Jag stannade förstås också hemma.

Kramper i benen

Jag arbetade mycket hårt och led av kramper i ben och armar på nätterna. En dag när jag och den äldste sonen var ensamma på gården var jag och en flicka som hette **Ester** ute och hackade potatis. På natten fick jag svåra kramper i benen och skrek förmodligen i sömnen. Då kom sonen in och drog i mina ben, sen la han sig i sängen och ofredade mig. Jag var tretton år gammal. Jag var så ensam och rädd.

På morgonen skulle jag upp och hacka potatis igen. Ester såg att jag var förgråten och undrade vad som

hade hänt. Jag kunde bara säga att han hade varit dum mot mig. Jag hade inga ord för det. Men Ester förstod. Hon umgicks med lärarens dotter så till sist kom det fram vad som pågick.

Fick byta familj

Dagen därpå kom någon och hämtade mig, jag fick komma till Vesas familj. Några dagar senare kom mor Anna med mina saker, Vesas mamma och Anna satte sig och samtalande.

Efteråt kom Vesas mamma och sa till mig ”Eila, nu har du gjort nåt dumt, du skulle ju ha gift dig med **Uno**”.

Jag kände mig inte välkommen till den familjen, de trodde inte det var sant det jag berättade.

Försäkringsbedrägeri

Det hade hänt många konstiga saker på bondgården. Saker och ting började rullas upp och utredas. En häst och en grannhund hade blivit bundna på järnvägsspåret och ihjälkörda, en bil brann upp. För detta blev äldsta sonen dömd för försäkringsbedrägeri och fick fängelse. Jag kände stor skuld för det.

Jag gick i skolan i ytterligare ett år, sen började jag arbeta som barnflicka och hembiträde och inom äldrevården. Jag sparade mina löner och lade undan pengar för att kunna studera. Mina fosterföräldrar bestämde vad jag skulle utbilda mig till. Det blev hemsysteryrket.

1959 gifte jag mig och bildade familj, två barn födda 1960–63.

Kom äntligen ”hem”

År 1969 åkte jag med min familj till Finland och när jag steg iland kände jag att jag hade kommit hem. Vi kom till Varkaus där jag träffade äiti, det var känslösamt med mycket tårar och sorg. Man sa till mig att nu skulle jag vara glad, jag hade ju kommit hem till min mor. Jag fick stoppa undan alla mina känslor och försöka visa glädje och tacksamhet. Jag hade en underbar släkt med många kusiner, alla hade det bra och de välkomnade mig.

I början på sjuttioalet kom ett brev från min fostersyster Kersti. Hon skrev ”Kära lillasyster, hur ter sig

Ett krigsbarn som fick det bra

Iréne Wallstedt med sin fars stenograferade dagbok som hon lät översätta för många år sedan.

Foto: Kai Rosnell

Eila: samtalen har hjälpt

forts från föreg sida

livet för dig idag?" Då kom allt som jag hade lämnat bakom mig känslomässigt över mig på en gång.

Plågsamma minnen

Alla minnen, alla känslor, en stor sorg kom över mig. Efter en tid fick jag gå till en psykolog och prata och skrika av mig all sorg och bedrövelse som jag hade inom mig. Jag fortsatte med dessa samtal till och från under en tioårsperiod.

1977 kom jag över boken "Det får inte hända igen". Jag strök under nästan varenda mening. Jag kände igen allt i boken, den omfattade min egen historia.

Under psykologsamtalen kom jag efterhand att märka hur jag blev avlastad och jag kände mig lyckligare i livet. De svåraste trauman försvann.

En hjälp att berätta

När jag gick med i krigsbarnsföreningen och träffade fler finska krigsbarn som berättade sina historier med svår vanda, så uppmanade jag dem att också prata med psykolog. Det har hjälpt att få berätta.

Föreningen har betytt mycket eftersom vi alla har en historia, var och en på sitt sätt.

Jag och min familj firade ett antal somrar i Finland, hos släkten där. 1975 kom äiti hit till Sverige och då fick även Vesa träffa henne. Vid det tillfället försökte jag prata med henne om hur det kom sig att vi blev ivägskickade som barn. Men hon ville inte alls prata om det.

1985 åkte jag, Vesa och min son till min mor dödsbädd, det var den 7 januari. Vi var samlade på sjukhuset och hon dog den 9 januari. På natten när vi kom tillbaka stod en taxi väntande och ur klev vår storebror Kauko. Han hade rest från Toronto, Kanada. Han kom för sent, det var en stor sorg för honom.

Glädjeämnen

Genom föreningen fick jag hjälp med att få fram vissa dokument. Dessa visade att när jag skulle återvända till Finland 1946 ville äiti inte ta emot mig. Trots det skickades jag alltså tillbaka.

Detta är min barndoms berättelse och idag gläds jag åt min familj och den underbara naturen och den stora

År 1942 kom jag som sexåring till Sverige från Viborg och kriget och hamnade hos en familj med jordbruk som sitt levebröd. Familjen bestod av mamma **Signe Ling**, dotter **Brita** och morfar. Dom hade önskat sig en flicka som behövde komma till landet.

Åren gick och morfar dog, Brita gifte sig med **Bertil Andersson**, mamma Signe dog.

Brita och Bertil fick inga egna barn så jag blev som en dotter och lillasyster till Brita.

Brita blev ensam att sköta jordbruket med mjölkning av korna när Bertil blev sjuk.

Jag tog ledigt från arbetet för att vara ett stöd. När Bertil dog blev läget svårt för Brita att vara ensam, då ställde jag upp igen. Så småningom blev Britas hälsa dålig så vi (**Risto**, min man och jag) köpte ett hus lite närmare Herrljunga för att jag skulle kunna åka oftare till henne. Alla helger var jag med henne, jular osv.

För två år sedan dog Brita, äppelblommorna stod i blom, och med sina sista krafter kunde hon resa sig upp i sängen och se sitt äppelträd vara så vackert och glädjas att få vara hemma i sin egen säng, en önskan att få dö hemma.

Det visade sig sedan att hon hade testamenterat allt till mig. Jag hade inga möjligheter att behålla "barndomshemmet" så det blev sålt.

Nu har jag möjlighet att leva gott i mina dagar. Vem hade kunnat ana att mitt liv skulle bli så här?

Iréne Wallstedt

Ett krigsbarn som fick det bra.

glädjen åt alla blommor. Jag tror att någon har varit med mig hela tiden, jag hade inte klarat livet annars.

För de gånger när jag har varit som djupast nere och livslusten försvunnit har det hänt något som har glatt mig och lyft upp mig igen. Ofta har det varit något så enkelt som blommor eller fågelsång eller sjöglitter, eller en tiokilos lax som landar framför fötterna.

Eila Ralsgård

Hur Laila och Aili kom till Sverige

Laila Gustavsson i Gullspång, född **Hännikäinen** (bilden ovan), var bara tre år när hon kom till Sverige tillsammans med en äldre syster. Laila är yngst av tio syskon. Hon ville veta hur det gick till när de reste iväg.

Äldre system **Aili** svarade och berättade:

”Hörde att du ville veta så mycket som möjligt om vår evakueringsresa.

Jag var tio år då, du var tre. Det var en vacker vårmorgon år 1944, pappa, **Eino** och jag var ute och gjorde ett stängsel för korna. Då närmade sig en man i militärkläder och sa att vi har två timmar på oss att vara vid vägen där en buss skulle plocka upp oss.

Mamma hade dagen före bakat en stor korg bröd, hon tog oss barn,

Pappa Emanuel med minstingen Laila.

gräddspannen och kvistvispen. Under resan vispade hon grädden till smör. Vi kom till stationen i Metsäpirtti. Medan vi väntade på tåget gjorde hon smörgåsar till oss med tummen, vi hade ingen kniv med

Jag minns så väl när larmklockorna började ringa, hela stationssalen tömdes och alla begav sig till tryggare ställen. Stationsbyggnaden klarade sig undan bombanfallet, vi fick återvända dit, och snart kom tåget och efter en natt var vi i Hankasalmi. Där möttes vi av några karlar som visade oss till stora bondgårdar där det fanns plats för både människor och boskap. Vi hade fem kor som **Helvi** skötte i boskapsvagnen under resan.

Alatalo där vi hamnade låg bakom en sjö fyra kilometer från stationen. Där bodde vi den sommaren, mamma, **Helvi, Sievi, Eino, Esko**, jag och du. Pappa, **Alvari** och **Arvo** var ute i kriget.

Maija-Liisa och **Martti** var i Sverige, i Västervik, hela mellanfreden. (Här minns Aili fel, de flögs till Sverige i början av maj 1944.) De vet ingenting om denna andra evakuering.

Under hösten hörde vi ofta i radion att Sverige var villigt att ta emot krigsbarn. Mamma frågade mig först om jag ville resa. Jag sa att jag lämnar inte Laila kvar här till att bombas. Jag lovade mamma att ta hand om dig och komma tillbaka hem med dig. Ensam reser jag inte dit.

Vi talade mycket om detta dagligen. När mamma hörde hur många bekanta familjer som hade anmält sina barn dit, sa hon att varför inte hon också. Det såg svårt ut, tyckte jag också, speciellt för din del.

En av de mörkaste höstkvällarna väntade vi på ett extratåg vid Hankasalmi station som körde oss via Haparanda till Eskilstuna. (Här minns Aili

Storasyster Aili minns fel ibland.

fel, de kördes till Vasa och kom med båt därifrån till Sverige.)

Vi stannade i en skola två veckor i karantän, man undersökte vars och ens hälsotillstånd. Därefter fick de som ville komma och välja ut sitt barn. Du hade valts ut direkt på morgonen. Vid middagstid kom **Elisabeth** och **Börje Folcker** till mig och sa att min syster hade kommit till Eskilstuna och därför valde de mig till samma stad så att jag skulle få träffa dig varje vecka. Det kändes som en lättnad för mig, jag hade ju lovat mamma att ta hand om dig (så tänkte en tioåring).

Om lördagarna fick jag vara hos er några gånger, men sedan ville Elisabeth ha sin systerdotter, 6,5 år, som lekkamrat till mig och för att jag skulle lära mig språket.

Från väntsalen på Hankasalmi station finns det nog många minnen, men de går så djupt i hjärteroten, jag kan inte klä dem i ord, nu när jag har så svagt hjärta.”

*Aili Saarikoski
född Hännikäinen*

*(Översättning och kommentarer:
Kai Rosnell)*

Lailas far och äldre bröder klarade sig genom kriget. Nu är det bara Laila som bor i Sverige. Men hon har bra kontakt med de syskon som ännu är i livet.

Nya böcker

”Livet är härligt”

Så har ännu en bok om ett finskt krigsbarn publicerats i USA. Författaren heter **John Räikkönen**. Han berättar sin historia med gott humör på ett lätt och ledigt språk (men en pedantisk engelsklärare kunde nog slita ut en rödpenna på korrigeringar).

Titeln ”*Life is an Amazing Song*” antyder att det är en solskenshistoria, och det är väl så författaren vill att hans bok ska uppfattas. Han har haft tur här i livet, det har varit gunstigt för honom.

Han växte upp i Tavastehus där hans mor arbetade på det berömda Hotell Aulanko. Men fadern kallades in till krigstjänst, hotellet fick stängas, modern kunde inte klara båda barnen så John (eller Juha) skickades till farföräldrarnas gård norr om Uleåborg, den ett år yngre systemern stannade hos modern.

Farfar hade en hög position i samhället med god levnadsstandard, men han eskorterade ändå Juha till släktingar i Sverige där pojken skulle stanna som krigsbarn till krigets slut.

Hans namn finns inte med i Hjälpkommitténs arkiv för det var

en helt privat resa.

Juha återvände hem och återförändrades med mor, systemern och en ny lillebror. Men pappan hade lämnat familjen. Modern hade ett trist jobb som fångvaktare, men när hotellet öppnades på nytt fick hon tillbaka sin tjänst och livet blev drägligare.

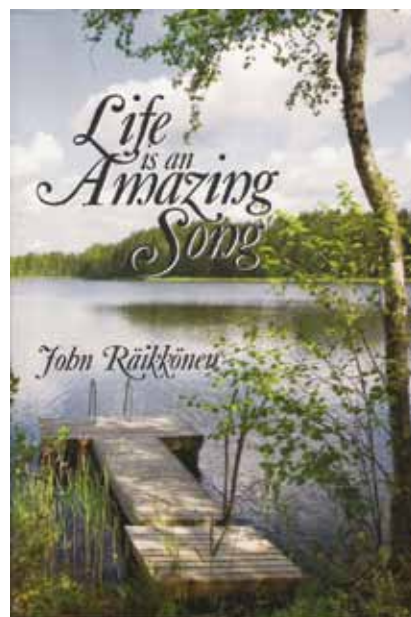
Juha hjälpte till med allt möjligt, och träffade en rik amerikansk gäst som lovade ta honom till Amerika och bekosta hans studier.

Så hamnade Juha i USA och blev John. Som utlovat fick han studera, men började arbeta innan han fullföljt till examen. Han har i alla fall lyckats bra.

Redan i sin ungdom läste han mycket. Under sin krigsbarnstid i Sverige läste han t ex Pippi Långstrump, vilket är en prestation med tanke på att den boken inte kom ut förrän i november 1945!

Nu driver han en nätverksamhet ”*Goodreads*” där han lämnar förslag på läsvärd litteratur över snart sagt hela världen.

I John Räikkönens värld har det inte hänt några direkt tråkiga saker. Att fadern svek familjen har han förlåtit,

John Räikkönen: *Life is an Amazing Song*. 2010. ISBN: 1453735100. www.lifesamazingssong.com

han t o m träffade honom och ”talade ut” innan denne dog. Men det saknas något som ger relief åt det positiva.

Själv undrar jag vad som hände den populäre ryske krigsfångnen som byggde fina fioler åt sitt värdfolk på gården utanför Uleåborg. Överlevde han repatrieringen?

Kai Rosnell

Finurliga formuleringar, abrupt slut

Liisa Holopainen: *Aili-Kaarina och fosterlandet*. Sahlgrens förlag. 2011. ISBN: 978-951-9016-82-5.

”*Aili-Kaarina och fosterlandet*” heter en fin liten bok skriven av **Liisa Holopainen**. Det är ingen ”vanlig” krigsbarnsbok även om den handlar om en liten karelsk flicka som hamnar hos två olika familjer i Sverige.

Huvudvikten är i stället lagd på återkomsten till familjens knappa förhållanden i Finland, efter uppbrottet från den lyckliga krigsbarnstiden i Sverige. Boken skildrar det finska samhällets förändring under åren efter kriget och flickans roll däri.

”*Det blev en smärtsam anpassning till det fattiga nybyggarlivet i Liperi där familjen slagit sig ner efter det ryssarna erövrat Ladoga-Karelen*”, heter det i baksidestexten.

Liisa Holopainen skriver med en fin distans till ämnet, utan att blanda in alltför mycket känslor. Där finns många roliga och mindre roliga episoder, man får en bra helhetsbild av flickans tillvaro både i Sverige och i Finland.

Jag tycker om hennes språk med överraskande och finurliga formuleringar: ”Orden blev till en tras-selsudd i mitt huvud”. ”Där satt vi och såg på varandra i väntan på att vardagen skulle falla in i sina ramar.” ”Finska språkets hårda konsonanter smattade mot min hjärna som ivriga hackspettar mot trädstammar.”

Enda ”felet” med boken är att den slutar lite för abrupt. Plötsligt är den bara slut. Men då har bokens huvudperson, Aili-Kaarina eller Liisa själv (för jag uppfattar boken som rent självbiografisk) just brutit upp från livet i sin finska familj också. Om framtiden får man inget veta.

Kai Rosnell

Meddela
adressändring!

Finlands första "krigsbarn"

Vad kände **Zacharias Topelius** till om krigsbarn, frågas i senaste MN. Svaret är här:

År 1877 förklarade Ryssland krig mot Turkiet. Från Finland, då en del av Ryssland, marscherade Finska Gardet genom hela Ryssland ned mot Turkiet. I Gallipoli mötte de en gråtande elvaårig pojke som bad dem ta honom med sig. Först nekade de, men sedan gjorde de som han bad.

Pojken, **Alexej Apostol**, var född i Aten av grekiska föräldrar – Grekland hörde som en stor del av Balkan till det Ottomanska riket, Turkiet. Men han var föräldralös. Han blev "regementets son".

I Helsingfors märkte man Alexejs musikaliska begåvning. Han utbildade sig till musiker. Han byggde upp

Gardets musikkår. Han blev kapellmästare för Finska dragonregementet och Åbo bataljon.

Efter att den finska militären hade dragits in 1901 grundade han i Helsingfors en musikaffär, ett musikförlag, en horninstrumentfabrik och ett hornkapell. I det självständiga Finland organiserade han som överkapellmästare arméns musikkår och utbildning av ledarna där. Dessutom var han ekonom och vicechef för Helsingfors stadsorkester.

Han blev en populär person i Finland, då hans orkester spelade på Esplanadens estrad i Helsingfors.

Alexej Apostol (1866-1927) var Finlands första krigsbarn, som Topelius (1818-1898) mycket troligt kände till.

Stig Appelgren

Om ryssarnas härjningar under Stora Ofreden

Einar Lyth är en av våra främsta experter på Sveriges historia under karolinertiden, alltså under Karl XII:s tid. Så här skriver han om ryssarnas härjningar i Finland under "stora ofreden" 1710-1721, som vi berättade om i förra numret av denna tidning:

"Förhärjning var ett sätt att åstadkomma en skyddszon mot fiendliga anfall. Det fungerade så att där det genom förhärjning inte fanns mat, furage, arbetskraft och hästar kunde inga militära styrkor tåga fram eller uppehålla sig.

Under Stora Ofreden förhärjade ryssarna sålunda Österbotten – svenska förband skulle inte den vägen kunna gå till motanfall.

Sedvanerätt vid denna tid hade inget att invända mot förhärjning av landsbygd – men förstöring av städer (utom som led i belägring, stormning) var emot sedvanerätten.

Bortförande av befolkning var däremot "folkrätts"-stridigt. Ett uppmärksammat fall av rysk opåkallad förstörelse av en stad är Dorpat 1708, då även befolkningen bortfördes till det inre av Ryssland.

Jordbrukarbefolkningen förväntades stanna i sina byar och betjäna passerande militär antingen denna var egen eller utländsk. Befolkning som inte stannade i byarna ansågs ha brutit mot sedvanerätt och fick sin egendom konfiskerad och sina hus brända. Befolkning som stannade kunde under ideala förhållanden tjäna en bra slant på ockupationen.

Dessa förhållanden ändrades radikalt genom att nationalismen, ångmaskinen och konserverna gjorde sitt inträde under Napoleonkrigen."

Einar Lyth

20-årsjubileet i Kemi

Tidigt på söndagsmorgonen 17 juli samlades de jubilerande krigsbarnen vid krigsbarnsmonumentet "Pieni ikuisuus" (En liten evighet) vid hamnen i Kemi.

En hälsning till er krigsbarn i Sverige från Kemiföreningen som har firat sitt 20-årsjubileum. Festen i Kulturcentrum var känslofyllt och hemtrevligt. Vädergudarna firade med oss i värmen och solskenet.

Ordföranden **Eila Leminaho** berättade i korthet om föreningens historia och 91-åriga veteranen **Armas Ilvos** framförande av "Veteraanin iltahuuto" (Veteranens kvällsupprop) lät mäktigt.

Musikanterna **Väinö** och **Vilho** gladdes med hembygdsmusik. Krigs-

tidens sånger påminde oss om vår ungdom. **Aila Marjamaa** berättade om sina minnen från resan och tiden i Sverige med alla rädslor och språksvårigheter.

På kvällen på hotell Merihovi underhöll **Paavo Pasanen** och hans fru **Maj** med musik, samt **Anders Walkama** med en dikt.

På söndagsmorgonen vid soluppgången lade vi blommor vid krigsbarnsmonumentet och efter gudstjänsten också vid hjältegravarna.

Tack för er medverkan!

Eine Manninen

**Debattera
mycket mera!**

FinnFest 2013 har något extra!

FinnFest är ett årligt evenemang i USA, en sorts festival för finländare i förskingringen. I år hölls den i San Diego i sydligaste Kalifornien, med Mexico inom busshåll, 10-14 augusti.

Jag hade förmånen att vara med och berätta om företeelsen finska krigsbarn i två föredrag.

Totalt var vi säkert över 200 personer där, utspridda över veckan. Jag hade kanske 20-25 åhörare per gång och mottagandet var mycket positivt – det var nyheter för de allra flesta. Men **Airi Clairie** från Sacramento kände igen sig, för hon hade varit krigsbarn i Sverige. Andra åhörare hade bekanta eller anhöriga som varit krigsbarn.

Det var en fantastisk upplevelse med alla dessa människor som hade samma intresse: allt som rörde Finland. Det hölls mängder med föreläsningar i vitt skilda ämnen, från Finlands historia, finsk kultur till finska maträtter som karelska piroger och klappgröt.

Johanna Parikka-Altenstedt berättade om operation Stella Polaris som ännu är högaktuell (en dokumentär sändes nyligen i finsk TV) och **Michael Berlin** om situationen för judarna i Finland då och nu. Han var inte riktigt uppdaterad om utlämningen av åtta judar till Gestapo i november 1942.

Stämningen var fantastisk, man

Johanna Parikka-Altenstedt berättade om sin forskning om Operation Stella Polaris.

kunde sätta sig var som helst och strax var man mitt uppe i ett samtal om finsk historia. En kvinna berättade att hon nyligen gjort en resa till Österbotten och besökt släktgården i Kauhajoki som inte brändes ner under "Stora ofreden" 1710-1721 eftersom ryssarna använde den som högvärter.

En av "mina" åhörare, **Donna**, berättade att hon kände ett krigsbarn i Vällingby. Han var gift med hennes kusin, påstod hon och skrev ner namnet: **Martti Broström**. Det visade sig att hans fru **Anita** och Donna var "småkusiner", sysslingar på svenska...

Bland deltagarna fanns **Jim Kurtti**, chefredaktör för Finnish American Reporter. Han är "director" för Finlandia University i Hancock, Upper Michigan, som ska arrangera FinnFest 2013, vid midsommartid 19-23 juni. Han vill arrangera ett speciellt program och ordna en "reunion" för finska krigsbarn från hela kontinenten. Så nu kartlägger han de finska krigsbarnen i USA och Kanada.

Det låter så intressant att jag redan beslutat vara med där.

– Det finns en hel del krigsbarn här i Mellanvästern, säger han.

Denne man, Jim Kurtti, med rötter i Kuusamo, har ansvaret för FinnFest 2013 i Hancock, Michigan.

Jim Kurtti får hjälp i kartläggningen av bl a **Norman Westerberg** i Seattle, **Ossi Rahkonen** i Washington DC, **Sue Saffle** i Virginia och undertecknad

Text och foto: Kai Rosnell

Fotnot 1: Nästa års FinnFest arrangeras i Tucson, Arizona, i november 2012.

Fotnot 2: Finland-Samfundet (Suomi-Seura) bidrog med grundplåten till min flygresan.

Välbesökt ålagille

Sydsveriges Finska Krigsbarn hade sitt höstmöte 30 sept kombinerat med ålagille på scoutgården i Skillinge. 72 medlemmar deltog. Det var fjärde året i rad som detta evenemang hölls. Som värdar för ålagillet stod **Leena Strömberg-Jönsson** och **Hans Jönsson**.

Efter mötesförhandlingarna serverades rökt, kokt och stekt ål i mängder. Musikunderhållningen skötte **Helge**

Franke från Västra Frölunda (medlem i föreningen) och **Nils Jönsson** från Glimminge.

Denne förhöjde stämningen med sina historier. Den blev inte sämre under allsången. Lotterivinsterna bestod naturligtvis av rökt ål.

Leena och Hans lovade ställa upp nästa år igen. Ett stort tack!

Antero Ijäs-Nilsson

Beredskapsmuseet fick besök

Sommarträffen var i år förlagd till Beredskapsmuseet i Djuramossa den 29/6. 41 medlemmar hörsammade inbjudan.

Mycket sakkunnigt och intresseväckande berättade museichefen **Johan Andrée** om verksamheten under krigsåren.

En av de fyra stora kanonerna, Maja, hade tagits fram ur sin plombering.

Johan Andrée berättade att det aldrig avlossats något skott mot fiender utan endast provskjutits med dem.

Lunchen bestod av ärtsoppa i kronans kokkärl och pannkaka. Mycket uppskattat. Chefens fru **Marie**, dotter till en medlem i krigsbarnsföreningen, svarade för matlagningen.

En mycket givande dag.

Antero Ijäs Nilsson

Hans Dalborg hedersmedlem

Stockholmsföreningen hade som gäst vid träffen den 3 oktober den mycket upptagne **Hans Dalborg** (bilden), nyligen avgången som styrelseordförande i Nordea-koncernen.

Vad kan en gäst från finansvärlden ha att tala om vid en krigsbarnsträff? Med en blandning av humor och allvar underhöll han oss under närmare en timme.

Efter studier i bl a slaviska språk kom turen till det finsk-ugriska språkområdet vid samgåendet med finskt finansväsen. De många flygresorna användes till studier i finska bland annat med hjälp av en väsentlig lärobok, Pippi Långstrump.

Hans Dalborgs far var präst i Dalarna och hade studerat finska vid Uppsala universitet, vilket ledde till ett ökande intresse för Finland och dess historia. Han tog med sonen vid resor i Finland.

Som engagerad i krigsbarnsverk-samheten fann han sig en dag utvald av en liten flicka som själv valde fosterfamilj genom att resolut kasta sig i famnen på fadern. Flickan återvände snart till Finland, men kontakten är fortfarande tät, hon är en med-

lem av familjen Dalborg.

Det är inte helt vanligt att bli uppbjuden till dans av en president. I samband med sin tjänstgöring vid hovet fick Hans Dalborg uppdraget att vara värd för Finlands president **Tarja Halonen**, som vid middagen lät framföra en begäran om en dans. Finlands president är en mycket god dansör.

Vi är mycket glada att Hans Dalborg accepterat att bli hedersmedlem i vår förening, som representant för de svenska familjer som mottog ett finskt barn.

Text och foto: Ritva Winter

Mellansvensk Svamp-utflykt

Ett 35-tal medlemmar från Finska Krigsbarnföreningen i Mellansverige träffades torsdagen den 11 augusti vid Svampen - vattentornet - i Örebro.

Ordförande **Pirkko Ahlin** välkomnade och **Vieno Mårtensson** berättade igen om "Minnesmärket över den krigstida kvinnan" i Berghäll i Helsingfors. Hon framhöll vikten av att även

Kerttu Björk, Laila Gustafsson, Sirkka Richardsson, Vieno Mårtensson, Mirja Nilsson och Kaarina Rundström-Skoog var med på utflykten.

kvinnans arbete under krigsåren uppmärksammas. Nu när det finns ett minnesmärke skall det också vara känt. Helsingfors turistbyrå har meddelat att det skall finnas med i den officiella turistbroschyren från och med 2012.

Därefter visades en film om hur vattentornet byggdes. Intressant med tanke på att svamphatten byggdes nere på marken. Svampen byggnadsminnesförklarades år 2005.

Efter lunch åkte vi i karavan mot friluftsmuseet Wadköping, vilket skildrar Örebros äldre bebyggelse och stadsmiljö. Vi hade möjlighet att strosa runt bland utställningar, handelsbod, bageri, antikvariat m m.

Dagen avslutades med nöjda krigsbarn över en kopp kaffe på Wadköpings café.

Kaarina Rundström-Skoog

Skånska gäss till gästerna

Matsalsborden på Frostavallen var dukade med kaffe och smörgåsar när en grupp på 26 krigsbarn från olika delar av Finland möttes av ett femtontal medlemmar från Syd-sveriges krigsbarnsförening. Gruppen skulle besöka de orter de hade kommit till som krigsbarn.

Reseledaren **Aulis Kjäll** och ordföranden i SFK **Soini Andersson** hälsade oss välkomna. Efter förtäringen underhölls vi med pianomusik och sång av de finska gästerna. Det lästes ur Kalevala och en skojig sketch framfördes av två deltagare, där man fick lära var man skulle skjuta en tiger, så att det inte blir hål i skinnet.

Pertti Kavén överlämnade en bok och ett diplom till **Tapani Rossi** för hans insatser inom forskning och författarbete om krigsbarnen. Likaså överlämnade Aulis Kjäll en minnesmedalj till honom.

En mycket uppskattad program-punkt var när **Soini Andersson** och **Timo Haapanen** delade ut en minnessak från föreningen. Resedeltagarna fick var sin skånegås, snidad i trä och handmålad.

Det bjöds på ännu mer sång och musik och det fanns även tid över att sitta och prata med de finska gästerna. Träffen avslutades med både den finska och den svenska nationalsången. Alltså en mycket trevlig kväll.

Antero Ijäs-Nilsson
Se även Sistasidan!

Häls(n)ingar till Danmark

Vid ett av mina besök i Danmark träffade jag några danska finnebørn. De var nyfikna på hur vi hade det i Sverige.

I juni 2011 skulle de ha sin årliga sammankomst och inbjöd oss att vara med. Vi tackade ja och började planera.

Flyg till Köpenhamn för en grupp på åtta personer, hotell för tre nätter så vi hade tid att göra stan.

Alla fick se vad de ville.

Söndag var det tidig frukost och tåget till Slagelse. Vi blev hämtade med bilar vid stationen. Träffen hölls på en kursgård, Liselund, en underbar vacker plats.

De danska finnebørnen tog väl hand om oss. Efter kaffet fick vi berätta om oss, vad vi gör på träffarna, hur vi håller kontakt m.m. Vi berättade om vår finlandsresa (för ett par år sedan). De fick ett ex av filmen därifrån som gåva.

I Danmark har de bara en för-
ening och träffas inte så ofta

Stämningen var god och det blev många glada skratt. Träffen avslutades med flagghalning och nationalsånger.

Vi hoppades att ses snart igen, och nu planerar de att komma hit på ett svarsbesök. Resan blev ett vackert minne för livet.

Arja Rohlin, Hälsingegruppen

"Mormors svarta ögon" sänds i svensk TV

Monologen "Mormors svarta ögon" av och med **Tanja Lorentzon** visas i svensk TV lördag den 17 december (kolla tid och kanal!).

Den har visats på Dramaten i Stockholm, dels i vintras, dels nu i höst. Den har också turnerat i Riksteaterns regi och visats på olika orter i Sverige.

Monologen handlar om Tanjas egen familj, tre generationer kvinnor, och arbetskraftsinvandringen till Sverige. De problem som skildras är något som även krigsbarn känner igen.

En kort recension av stycket fanns i årets första nummer av denna tidning.

K.R.

Vieno Aue

Vår äldsta medlem, **Vieno Aue**, Stockholm, har avlidit, drygt nittio år gammal.

Hon var en av de unga kvinnor som bidrog till att krigsbarnsresor till Sverige inte blev alltför traumatiska. Hon gjorde många resor med stora grupper krigsbarn under fortsättningskriget, såg till att hjälpa och trösta i alla lägen.

Hon har själv berättat om sina resor och insatser, t ex vid träffar med Stockholmsföreningen. Hon gjorde det lättsamt, med mycket humor, och var mycket uppskattad.

Vi krigsbarn minns Vieno Aue med stor tacksamhet.

K.R.

På gång i lokal- föreningarna

Gävle-Dala

Hoforsgruppen träffas sista onsdagen varje månad. Ring Jouko Rajaniemi 070-2095653.

Gästrikegruppen träffas andra tisdagen i månaden kl 13 på Studieförbundet, Norra Köpmangatan 12 A, Gävle.

Hälsingegruppen träffas sista måndagen i månaden.

Göteborg

14 dec: Julfest kl 15, brf Alberts lokal, Ö Skansg. 10, Göteborg.

18 jan: Medlemsmöte kl 15, samma lokal.

Mellansverige

Årsmöte i Linköping 25 mars.

Stockholm

Måndagsträffar i Nockebysalen, Alviks Medborgarhus, Gustavlunds-
vägen 168 A, 2 tr (förbi Tvärbanan, sedan till höger). Samling från kl 13, programstart kl 14.

23 januari: Föredrag, lotteri.

25 februari, 20-årsjubileum, kl 17, Odd Fellow. Se separat notis.

5 mars: Årsmöte.

2 april. Program inte bestämt.

7 maj: Vårfest.

Sydsverige

Årsmöte i mars.

Riksmöte i Tyringe 18-20 maj.

Se separat text.

Program Riksmötet 2012

på Tyringe Kurhotell 18-20 maj.

Preliminärt program:

Fredag 18 maj: Incheckning

från kl 14

RFK:s styrelsemöte kl 16

Middagsbuffé kl 19

Lördag 19 maj:

Incheckning och frukost kl 8-10

Invgning kl 11

samt hälsningsanföranden.

RFK:s 20 år, historik,

Kai Rosnell kl 11.30

Lunch kl 12.30

Fortsättningskriget, föredrag

Sten Kindlundh kl 13.30

Finska kvinnan i totalförsvaret,

Pertti Kavén kl 14.30

Kaffe. kl 15.30

Uppvaktningar kl 16.15

RFK:s årsmöte kl 16.30

Festmiddag kl 19

Söndag 20 maj: Frukost kl 8-9.30

Finska lottorna under kriget,

Anita Lalander kl 9.45

Blandat musik-program,

Helge Franke kl 11

Avslutning kl 11.30, **Lunch** kl 12.

Avresa.

Inbjudan till Riksmötet kommer i nr 1-2012.

Stockholm firar tjuo

Stockholmsföreningen firar sitt tjuoårsjubileum på Odd Fellow!

Stockholmsföreningen inbjuder till föreningens jubileumsmiddag på Odd Fellow, Västra Trädgårdsgatan 11A, Stockholm, lördagen den 25 februari 2012 kl 17-24.

Anmälningssblankett skickas ut till medlemmarna i december.

Bindande anmälan senast 25 januari 2012.

Viking-avtal

Nytt avtal har skrivits under mellan Viking Line och RFK på samma sätt som året innan. Det gäller till 30 sept 2012.

Det innebär att RFK och lokalföreningarna erhåller 10 % rabatt på sina konferensresor. Bokningskod är SKONF1 och anges vid bokning.

Viking Line förser RFK med SGKRY/UPPLEV-presentkort som vi skickar vidare till lokalföreningarna för deras medlemmar.

Mera information:

sinikka.stymne@bredband.net

Nostalgisk återresa till Skåne

Andra veckan av juni gjorde en grupp krigsbarn en nostalgisk återvänderresa till sina fosterhem i Skåne, initierad av **Aulis Kjäll** i Seinäjoki med assistans av **Rauno Juntunen**, Kajajani. De hade samlat en busslast rese- närer från skilda håll i Finland.

Resan var planerad så att besökarna kunde vara med när en minnesplatta skruvades fast på en vägg på Eslövs järnvägsstation.

Blixt och dunder i form av ett häftigt åskväder välkomnade dem till Frostavallen i Höör, bas för rundresan. Välkomnade gjorde också Sydsveriges krigsbarnsförening vid en gemensam träff dagen efter under trivsamma former (se sid 22).

Resan gick till Hörby där **Jorma Salo** stannade till hos sin gamle skolkamrat **Arne Rosenberg**, och till Degeberga där Rauno Juntunen togs emot av gamle klasskamraten **Per Ekdala**. Rauno passade också på att besöka sin fostersyster där, nu 87 år.

I Yngsjö besökte **Anneli Wase-nius** Kastanjelund som då var ett sjukhus. Färden gick vidare till Träne Salskog där Aulis Kjäll och hans bror **Börje** varit krigsbarn. Börjes hem stod kvar men Aulis var borta.

Ett besök vid den stupade finlandsfrivillige **Nils Gunnar Hanssons** grav i Lövestad följdes av en tur till

Minnesplattan skruvas på plats, fr v Arne Rosenberg, Tapani Rossi, Cecilia Lind och Ritva Wassholm.

Foto: Rauno Juntunen

Bollerup där **Teuvo Mikkola** kunde återse sitt förra hem Bångbacken efter mer än 60 år. Det var mer ett ruckel nu, obebott med inslagna fönster-rutor och dörrar.

Flera av resenärerna kunde lägga blommor på sina fosterföräldrars gravar på olika kyrkogårdar. Bröderna **Matti** och **Pekka Heikkinen** fortsatte på egen hand till Trelleborg och barn-domsvännen **Lars Steiner**.

Sista dagen i Skåne ägnades åt Eslöv där gruppen välkomnades av en orkester på stationstrappan. Eslövs kommunalråd **Cecilia Lind** fick ta emot en miniatyr av statyn Ero och en tavla med gästernas namn.

Minnesplattan skulle fästas på väggen i väntsalen med fyra skruvar. De som fick äran att skruva var Cecilia Lind (för kommunen), Arne Rosenberg (för fosterföräldrarna), Aulis Kjäll (för krigsbarn i Finland) och **Tapani Rossi** (för krigsbarn i

Sverige) som tagit initiativet.

Detta var en del av stadens 100-årsjubileum. Det var 70 år sedan krigsbarnstågen började komma till Eslöv, också ett jubileum.

Hemresan gick, liksom nerresan, i gemytets tecken, med allsång och samspråk. Spettekaka hade inhandlats i Skåne och i Gränna stannade man för att köpa polkagrisar. I Stockholm spelade en orkester avskedsmusik vid Slottet.

Rauno Juntunen

Reseledarna Aulis Kjäll och Rauno Juntunen kunde vara nöjda med sin nostalgitripp.

Nästa projekt i jubileumsfirandet är fotoutställningen som just invigts.